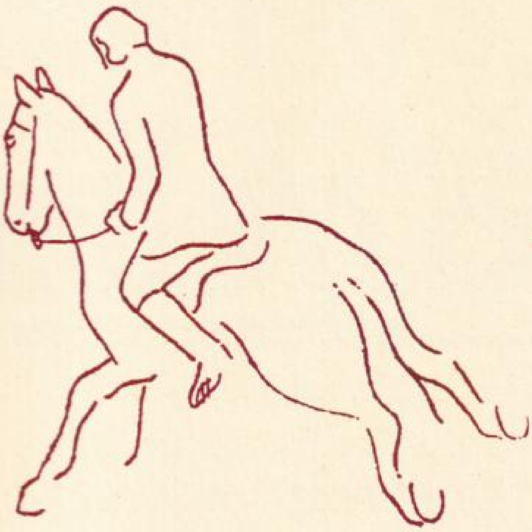

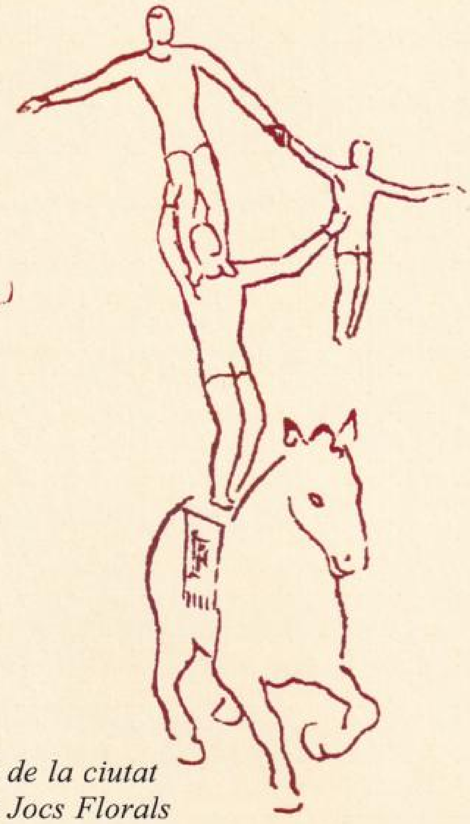

ESTUDIS

F. XAVIER CARBÓ CAÑIGUERAL
Narcís Carbó d'Aloy, metge i catedràtic, i els seus vincles amb la ciutat de Mataró

ANTONI MARTÍ I COLL
Notícia d'uns tardans jocs florals de Mataró i visió de la ciutat i els mataronins a través d'opinions sorgides en els Jocs Florals de l'any 1904 i de l'any 1919

MANUEL CUSACHS I CORREDOR
Els Frediani arriben a Mataró l'any 1914

JOAN SAFONT I PLUMED
Notícia de l'impacte de la gran guerra (1914-1918) a Mataró

RECURSOS

Bibliografia de Rafael Soler i Fonrodona

DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

FULLS/110

del Museu Arxiu de Santa Maria

Mataró, octubre 2014

FULLS/110

del Museu Arxiu de Santa Maria

Mataró, octubre 2014

TAULA

- **EDITORIAL** 1
- **ACTUALITAT** 2
- **ESTUDIS**

NARCÍS CARBÓ D'ALOY, METGE I CATEDRÀTIC, I ELS SEUS VINCLES AMB LA CIUTAT DE MATARÓ
F. Xavier Carbó Cañigueral 7

NOTÍCIA D'UNS TARDANS JOCS FLORALS DE MATARÓ I VISIÓ DE LA CIUTAT I ELS MATARONINS A TRAVÉS D'OPINIONS SORGIDES EN ELS JOCS FLORALS DE L'ANY 1904 I DE L'ANY 1919.
Antoni Martí i Coll 12

ELS FREDIANI ARRIBEN A MATARÓ L'ANY 1914
Manuel Cusachs i Corredor 19

NOTÍCIA DE L'IMPACTE DE LA GRAN GUERRA (1914-1918) A MATARÓ
Joan Safont i Plumed 29

- **RECURSOS**

BIBLIOGRAFIA DE RAFAEL SOLER I FONRODONA 39

- **DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA**

Portada: Apunts de Francesc Viladevall que il·lustren l'article «Quatre generacions Frediani», d'Ignasi Agustí, publicat a *La Veu de Catalunya* el 23 de març de 1932.

Prohibida la reproducció dels textos i de les il·lustracions sense esmentar la procedència.

Edita: **MUSEU ARXIU DE SANTA MARIA**
Centre d'Estudis Locals de Mataró
Beata Maria, 3. 08301 Mataró
Tel. 93 790 15 28 (Parròquia de Santa Maria)
www.masmm.org

Director: Nicolau Guanyabens i Calvet

Consell de redacció: Nicolau Guanyabens i Calvet
Manel Salicrú i Puig
Joan Castellà i Oliva

Composició i impressió:
Copisteria Castellà - c/Pujol, 40 - 08301 MATARÓ

Dipòsit Legal: B-15.257-1978 *ISSN* 0212-9248

L'Equip del Museu Arxiu de Santa Maria no es responsabilitza necessàriament de l'opinió que expressen els articles signats.

Amb la col·laboració de Ajuntament de Mataró Regidoria de Cultura

Amb el suport de Institut Ramon Muntaner

EDITORIAL

RAFAEL SOLER I FONRODONA

Quan pel novembre de 1974 en Manel Salicrú es va fer càrrec del Museu Arxiu de Santa Maria a petició de Mn. Francesc Pou, aleshores rector de la parròquia, Rafael Soler va ésser un dels primers que es va incorporar al renovat grup de gestió que va reprendre les activitats de la institució.

De fet, Rafael Soler ja havia col·laborat en la primera etapa del Museu Arxiu amb Lluís Ferrer i Clariana, l'home que havia fundat l'entitat l'any 1946 i que havia traspassat l'any 1970. Soler era persona principal de la Congregació dels Dolors i, especialment des de 1962, es cuidava de la restauració del conjunt barroc decorat per Viladomat, una important intervenció plurianual iniciada aquell mateix any amb l'impuls de la parròquia i la col·laboració econòmica de la Caixa d'Estalvis de Mataró, i que va ser encarregada al restaurador de Barcelona Ramon Gudiol i Ricart.

Atesa la seva relació personal, en les dècades posteriors a la Guerra, amb els mataronins actius en el camp de la protecció del patrimoni, ateses les seves vivències des de ben jove a la basílica, atès el seu ampli coneixement de l'àmbit artístic i cultural de Santa Maria, la presència de Rafael Soler a l'equip jove que emprenia la segona etapa del Museu Arxiu va representar la continuïtat, la veu de l'experiència, l'enllaç amb la generació anterior.

A partir, sobretot, de la mort del dictador i amb el convenciment que el patrimoni cultural de Santa Maria era, i és, patrimoni cultural de Mataró, el Museu Arxiu s'obrí a la ciutat. L'any 1978, per exemple, naixia la revista *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, una publicació el número 110 de la qual teniu a les mans. En el primer número de *Fulls*, Rafael Soler resumia i documentava el procés de restauració dels Dolors. Seria el primer treball dels trenta-nou articles i estudis que ell, de formació completament autodidacta, publicaria a *Fulls*, especialment sobre història de l'art de Mataró i el Maresme.

Rafael Soler va intervenir directament en la creació de les seccions del museu, en la reordenació de l'arxiu i en la gènesi del centre d'estudis. Va participar en les institucions del moment, sobretot el Servei de Museus i el Servei d'Arxius de la Generalitat restaurada. Va contribuir a la formació de la filosofia pròpia del Museu Arxiu, forjada en el temps de la Transició Democràtica, en els temps en què tot s'havia de refer.

En Rafael Soler i Fonrodona, per al Museu Arxiu de Santa Maria, sempre serà un referent.

ACTUALITAT

RAFAEL SOLER I FONRODONA, *IN MEMORIAM*

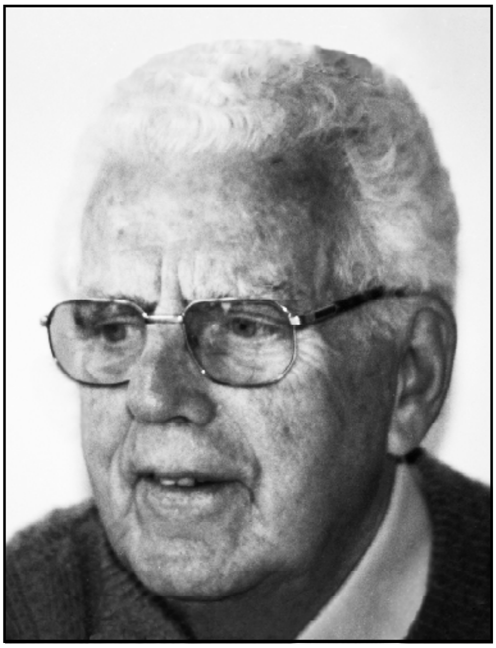

Nascut a Mataró l'any 1923, fill gran d'una família nombrosa amb fortes conviccions religioses, va viure molt vinculat a la basílica de Santa Maria. Va ser membre de la Congregació Mariana i deixeble del doctor Samsó. Un període d'infantesa i joventut, interromput per la Guerra, que tanmateix li va deixar un pòsit que, per si mateix, explica tota la seva immensa trajectòria a l'entorn de Santa Maria.

Rafael Soler va ésser un gran coneixedor de la història de les obres artístiques, els espais, els costums, les tradicions, la litúrgia, etc... de Santa Maria. Qualsevol estudi sobre la parròquia o sobre la basílica havia de partir d'una conversa amb ell. La seva experiència, la seva memòria, les seves orientacions eren imprescindibles.

Va ésser un home preocupat pel patrimoni artístic i documental. Durant els difícils anys setanta va treballar com a conservador del Museu de Mataró, deixant petja i enfilant els primers trams de la renovació democràtica que vivia el país, la ciutat i el mateix museu.

L'any 1962, com a secretari de la Congregació dels Dolors, va ser un dels impulsors del col·loqui d'experts que endegà els treballs de restauració de totes les teles d'Antoni Viladomat. A partir de 1963 i durant dues dècades, les actuacions de restauració van ser contínues i en la gestió de tot plegat hi havia en Rafael.

Pel novembre de 1974, just al seu inici, s'incorporà al grup que, amb Manel Salicrú al davant, es proposava de continuar i renovar l'activitat del Museu Arxiu de Santa Maria, en estat latent des de la mort de Lluís Ferrer Clariana, feia quatre anys. El tàndem Salicrú-Soler va ser clau per rellançar, prestigiar i consolidar el Museu Arxiu com a entitat cultural de primer nivell a la ciutat.

Era un home amb una inquietud intel·lectual admirable. Les seves conferències i els seus més de quaranta articles publicats a la revista *Fulls del Museu Arxiu* i a les *Sessions d'Estudis mataronins* conformen un important corpus acadèmic. Una saviesa i un tarannà investigador que el van portar a ser uns anys membre del jurat del Premi Iluro.

Un home de pedagogia que sabia explicar els testimonis artístics del passat en relació al context històric, social i religiós en què van ser creats; que s'aplicava intensament a compartir els seus coneixements amb les noves generacions que venim darrera amb la voluntat de facilitar noves recerques i interpretacions de la història local.

Va morir a la nostra ciutat el 27 de juny passat.

Sentim gratitud vers en Rafael. Al Museu Arxiu el recordarem sempre com a bon mestre i bon amic.

Descansi en pau.

Nicolau Guanyabens i Calvet
President-Director

DARRERA CONFERÈNCIA DEL CICLE «2014. ANY D'ANIVERSARIS»

Joan Safont durant la seva conferència. Públic assistent a l'acte. Fotografies Nicolau Guanyabens.

El dia 7 de maig es va tancar el cicle de conferències «2014. Any d'aniversaris» amb la dissertació de Joan Safont i Plumed sobre els cent anys de l'inici de Ia Primera Guerra Mundial. L'advocat, periodista i escriptor mataroní és autor d'una tesina sobre la revista *Iberia*, i del llibre *Per França i Anglaterra. La Primera Guerra Mundial dels aliadòfils catalans*, publicat l'any 2012. Ha estat també guionista del documental sobre la Mancomunitat emès enguany per TV3.

Safont va parlar de l'impacte que va tenir la Gran Guerra en la Catalunya que veia néixer la Mancomunitat i que era enclavada dins una Espanya neutral, una Catalunya que va viure la contesa amb passió, entusiasme i amb una gran divisió entre germanòfils i aliadòfils. En aquest número de *Fulls* es publica un article de Joan Safont sobre el mateix tema, però fent una especial incidència en la repercussió del conflicte en la societat mataronina.

RESTAURACIÓ DEL CONJUNT DELS DOLORS

Els últims dies d'abril van finalitzar diverses actuacions encaminades a la restauració de l'estructura de fusta de la sala de juntes del conjunt dels Dolors, malmesa en la part de llevant pels atacs dels tèrmits. També van cloure els treballs de fixació provisional de la pintura mural de la capella en els trams en què es començava a desprendre la policromia.

Hi han participat les empreses Rehabilit, Index i Policromia. Els costos, els han assumit la parròquia de Santa Maria, l'Ajuntament de Mataró i el Centre de Restauració de Béns Mobles de la Generalitat de Catalunya. De cara al futur immediat, i en espera de l'acabament de l'exposició Viladomat, s'estan fent les gestions pertinents per afrontar una nova fase de restauració de la capella que inclouria el tractament de les humitats, la restauració en parets i voltes, i un nou sistema d'il·luminació.

Visió de la Sala de Juntes restaurada.
Fotografia Nicolau Guanyabens

INAUGURACIÓ DE L'EXPOSICIÓ VILADOMAT

El dissabte dia 10 de maig va tenir lloc al Museu d'Art de Girona la inauguració de l'exposició *El pintor Antoni Viladomat 1678-1755*, una mostra que s'enhibeix simultàniament a cinc museus catalans, sobre la figura i l'obra de l'artista més rellevant del barroc català, inclosa en els actes commemoratius del Tricentenari del 1714. L'acte comptà amb la presència del Molt Honorable President de la Generalitat Artur Mas, i representacions dels quatre ajuntaments implicats Girona, Lleida, Barcelona i Mataró i els cinc museus organitzadors, entre els quals el Museu Arxiu de Santa Maria.

Al Museu d'Art de Girona s'aprofundeix en l'obra i l'artista. A Lleida, s'hi poden veure el conjunt d'obres dedicades a la vida de Sant Francesc, recentment restaurades. Al Museu Nacional d'Art de Catalunya, una selecció dels dibuixos de l'artista. I al Museu de Mataró es pot gaudir d'una selecció excepcional de la seva pintura inèdita, mentre que a la capella dels Dolors de la basílica de Santa Maria es pot visitar un dels conjunts barrocs més importants de Catalunya.

A Mataró, la inauguració oficial va tenir lloc el divendres 16 de maig amb una visita comentada a les sales del Museu de Mataró i la conferència del comissari de l'exposició, el Dr. Francesc Miralpeix, a la capella dels Dolors.

El conjunt dels Dolors restarà obert fins al 2 de novembre, de dimarts a diumenge, amb un horari d'obertura molt més ampli que l'habitual, gràcies a les ajudes rebudes per part de les Direccions de Cultura i Promoció Econòmica de l'Ajuntament de Mataró, i a la col·laboració de la Unió de Botiguers de la ciutat.

CONFERÈNCIA *EL PINTOR ANTONI VILADOMAT I MATARÓ*

El dia 16 de maig, a la capella dels Dolors, en el marc del Dia Internacional del Museu 2014, va tenir lloc la conferència titulada *El pintor Antoni Viladomat i Mataró* a càrrec del Dr. Francesc Miralpeix, historiador de l'art, professor del Departament d'Història i Història de l'Art de la Universitat de Girona, especialista en l'estudi de la figura i l'obra del pintor. L'acte va estar organitzat conjuntament pel Museu de Mataró i el Museu Arxiu de Santa Maria.

FUTURA INTERPRETACIÓ D'UNA PEÇA DE CRISTÒFOL TALTABULL DEL FONS MUSICAL DEL MUSEU ARXIU

El divendres dia 20 de juny, el Museu Arxiu va participar en l'acte de presentació del projecte *Les set paraules de Taltabull, una visió mediterrània de l'avantguarda*, a la Biblioteca de Catalunya. Aquest projecte, liderat pel tenor mataroní Josep Fadó i el Cor Ciutat de Mataró, ha de culminar pel març del 2015 amb la interpretació i l'enregistrament de *Les Set Paraules de Crist a la Creu* del compositor Cristòfol Taltabull. La partitura original, manuscrita d'aquesta obra, es conserva als fons del Museu Arxiu. Taltabull, home vinculat a la nostra ciutat, va rebre l'encàrrec de compondre una obra per a ser interpretada el Divendres Sant a l'església de Sant Josep. *Les Set Paraules* es van estrenar al Foment Mataroní l'11 d'abril de 1943.

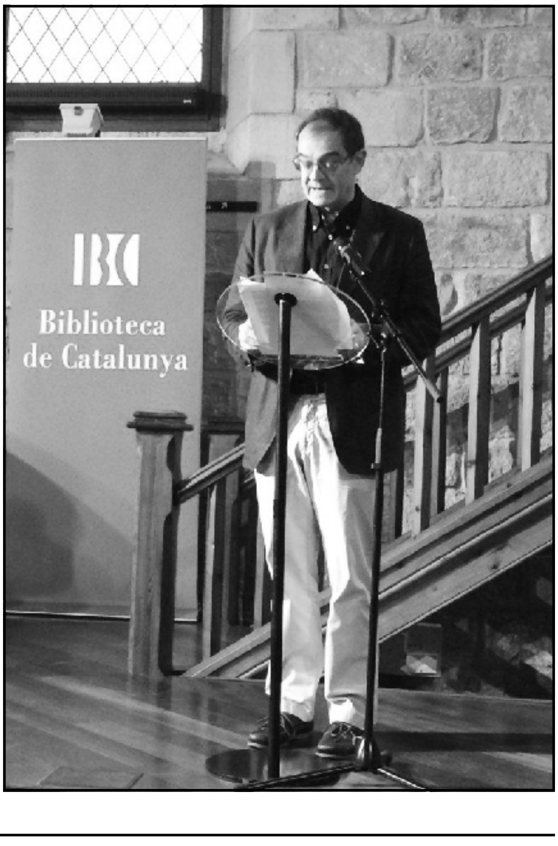

Nicolau Guanyabens, director-president del Museu Arxiu de Santa Maria, en la seva al·locució en l'acte de la Biblioteca de Catalunya.

Fotografia Quim Fernàndez

CONFERÈNCIA
ART I ARQUITECTURA EN TEMPS DE LA GUERRA DE SUCCESSIÓ

El dia 11 de juny, a la capella dels Dolors, el Dr. Joan Bosch, professor del Departament d'Història i Història de l'Art de la Universitat de Girona, especialista en l'estudi del barroc a Catalunya, va dissertar sobre *Art i arquitectura en temps de la Guerra de Successió*. Aquesta conferència es va fer com a activitat complementària de l'exposició *El pintor Antoni Viladomat 1678-1755*. L'acte va estar organitzat conjuntament pel Museu de Mataró i el Museu Arxiu de Santa Maria.

CESSIÓ DEL CARTELL DE LES FESTES DE LES SANTES DE 1936 PER A UNA EXPOSICIÓ A TORTOSA

Fotografia Àngel Faidella

El Museu Arxiu va cedir temporalment el cartell original de les festes de les Santes de 1936 a l'Arxiu Comarcal del Baix Ebre per a ser exhibit, de maig a juliol, a l'exposició *Francesc Bas Espuny i el cartellisme de postguerra a Tortosa*. La mostra volia retre just homenatge a l'artista barceloní que va treballar a Mataró fins a l'any 1939, i que va deixar un important llegat gràfic a la Tortosa de postguerra. Francesc Bas Espuny (1900 - 1978) es va establir a Tortosa el 1940 com a delineant municipal. El seu mestratge com a dibuixant li va valer capitalitzar el disseny de la majoria d'imatges corporatives, definint una marca inconfusible.

EXPOSICIÓ AL MUSEU ARXIU *MATARÓ 1700 – 1714*

El dimarts dia 1 de juliol, a la sala Polivalent del Museu Arxiu, es va inaugurar l'exposició *Mataró 1700 – 1714*, producció pròpia de la institució amb documents, llibres, monedes i obres d'art, dels fons propis del Museu Arxiu. El relat expositiu mostra com va viure la ciutat de Mataró, any rere any, aquest temps convuls i com van reaccionar els mataronins a cadascun dels esdeveniments clau del conflicte successori.

Amb esquema i textos de Manel Salicrú, disseny de Joan Castellà i classificació de monedes de Josep Rovira, l'exposició és l'aportació del Museu Arxiu a la commemoració del Tricentenari. Hi col·laboren el Departament de Presidència de la Generalitat i l'Ajuntament de Mataró. L'acte inaugural va comptar amb la presència de Joan Giménez, historiador i comissari de la commemoració del Tricentenari a Mataró. Tot i que l'exposició restà oberta només fins al 25 de juliol, es pot visitar, prèvia sol·licitud, a hores convingudes.

Fotografia Elena Guanyabens

CONVOCATÒRIA DE LA *XXXI SESSIÓ D'ESTUDIS MATARONINS*

El Museu Arxiu de Santa Maria, Centre d'Estudis Locals de Mataró, prepara la XXXI SESSIÓ D'ESTUDIS MATARONINS prevista per al dissabte 29 de novembre de 2014.

Per això, convoca els estudiosos en qualsevol àrea d'investigació, perquè puguin presentar comunicacions escrites. Hauran de ser estudis inèdits i el seu àmbit geogràfic es limitarà al Maresme. En cas que el nombre total de comunicacions sigui elevat, a criteri de l'organització, es podrà limitar a una sola per participant.

S'hauran de presentar mecanitzades, a doble espai, sobre fulls DIN A4 (30 línies per 70 espais), deixant un marge a l'esquerra d'uns 2 cm, amb una extensió màxima de 15 pàgines. En qualsevol cas, atès que és molt difícil establir el límit en format DIN A4, es considerarà que amb el text, imatges i quadres, no podrà superar les 15 pàgines del format final. Es presentarà també un resum de com a màxim 3 fulls, per ser llegit a la sessió. S'adjuntarà suport informàtic.

En l'acte de la sessió es llegiran els resums presentats i es facilitarà el col·loqui. L'exposició dels treballs podrà anar acompanyada de material audiovisual; caldrà, però, especificar-ho en el moment de la tramesa.

El termini de presentació de les comunicacions finalitzarà el dia 15 de novembre de 2014. Podran ser trameses per correu postal al MUSEU ARXIU DE SANTA MARIA, c/. Beata Maria, 3, 08301 Mataró; per correu electrònic (enricsubina@yahoo.es); o bé lliurades personalment al Museu Arxiu (divendres i dissabtes de 6 a 8,30 h del vespre).

El Museu Arxiu de Santa Maria, amb la col·laboració de la Direcció de Cultura de l'Ajuntament de Mataró, editarà el conjunt de les comunicacions.

NOTÍCIA DE DONATIUS RECENTS

El Museu Arxiu ha ingressat material divers, tant documental, com bibliogràfic, fruit de donacions. Ho fem constar i manifestem el nostre agraïment a la família Viza Boltas, a Mn. Josep Colomer, a Carles Aguilera, a Manuel Corredor Burset, a Carme Graupera, vídua d'Antoni Esplugas, a Montserrat Bombardó i a Ricard Bonamusa. Agraïm també a l'Associació Llibre Viu les contínues aportacions de documents que el seu equip de col·laboradors troba i separa d'entre els llibres que recullen.

Durant uns anys, entre 1851 i 1855, Narcís Carbó d'Aloy, metge, naturalista i filòleg excel·lent, que amb el temps seria catedràtic de la Universitat de Barcelona, va residir a Mataró.

L'any 1854 va participar en la fundació de la Societat d'Amics de la Instrucció de la Classe Obrera i Treballadora, l'Ateneu Mataronès, i en fou el primer president.

Però aquell mateix any, el còlera, causà la mort de la seva dona Claudina Blanchart Cases, i l'any següent passà a residir a Barcelona.

NARCÍS CARBÓ D'ALOY, METGE I CATEDRÀTIC, I ELS SEUS VINCLES AMB LA CIUTAT DE MATARÓ

A la tardor del 1995, després de veure l'interès que havia suscitat la publicació del llibre *Els teus records i les nostres famílies*, en què tres-cents seixanta-nou components del llinatge Cañigueral/ Canyigueral, cognom de la meva mare, oriünd de La Sénia (Montsià), arribats de cinc dels sis continents de la Terra, acudien entusiasmats a la seva presentació amb afany de saber més de les seves arrels, vaig decidir que, molt aviat, començaria la recerca per recuperar l'historial de l'estirp del meu pare, Jaume Carbó Maymí, amb qui sempre m'he considerat en deute des que vaig tenir consciència que ell m'havia obert les portes de la vida.

La travessa per aquest sender de llarg recorregut, que m'ha permès apropar-me al santuari dels meus orígens i retrocedir vuit-cents anys d'història familiar (1220-2013), ha quedat resumida finalment en un llibre[1], publicat recentment, el 24 d'octubre de 2013, que porta per títol *Can Carbó de les Serres[2], l'origen d'una extensa nissaga* i que consta de quatre-centes trenta-sis pàgines, set-centes fotografies majoritàriament provinents dels arxius familiars i disset arbres genealògics il·lustrats dels Carbó, oriünds d'aquesta masia de Cassà de la Selva. I entre ells Narcís Carbó d'Aloy, metge, compromès per vincles familiars i per vocació de servei amb la ciutat de Mataró[3].

NARCÍS CARBÓ D'ALOY (1826-1890)

Narcís Carbó d'Aloy va néixer a Barcelona el 19 de gener el 1826. Per indicació del seu pare, va començar la carrera de les armes a l'Escola de l'Estat Major de l'Exèrcit a Madrid on, llavors, residien els seus pares, Jaume Carbó Rissech (Llagostera, Gironès, 1785-Madrid,1850), prestigiós general isabelí, i Ignàsia d'Aloy Homs, oriünda d'una família de notables de Figueres (Alt Empordà). Encara no havia complert els quinze anys que ja va prendre part en un enfrontament contra les tropes carlines a la batalla de Vergues (Solsona). En un moment del combat, es feia necessari passar un comunicat travessant les files enemigues. El soldat comissionat no s'hi va veure amb prou forces, i el jove Narcís es va oferir a rellevar-lo. Per la seva acció heroica, allà mateix se li atorgà el grau de sots-tinent. Als divuit anys ja era capità. Llavors, però, va decidir abandonar la tradició militar de la família. Més tard explicaria que mai no havia entès aquella guerra civil entre els isabelins i els carlistes (1833-1840) i que li resultava incomprensible que la gent d'un mateix país s'hagués de batre per raons dinàstiques o de diversitat ideològica.

LA PASSIÓ PEL SABER I PELS SECRETS DE L'HOME, LA NATURA I L'UNIVERS

Als 18 anys es traslladà a Madrid i hi estudià simultàniament medicina, ciències naturals (es confessava un apassionat de l'astronomia, la física, la química i la botànica) i filosofia i lletres (dominava el llatí, el grec, l'hebreu, el sànscrit, l'alemany, l'italià i l'anglès). Als 24 anys ja era llicenciat en totes aquestes especialitats. A propòsit de la seva facilitat pels idiomes, els seus biògrafs conten que, en una ocasió, estava de sobretaula amb un grup d'estudiosos quan s'inicià un renyit debat teològic entre el reconegut exegeta Jaume Gres Comas i Narcís Carbó. Per anar més a fons

en la qüestió, sobtadament els dos tertulians van començar a parlar fluidament l'hebreu, fet que deixà bocabadats la resta de comensals, que desconeixien aquests dots dels dos col·legues.

Carbó havia comentat moltes vegades que no havia pensat exercir la medicina, sinó que l'havia escollida com a recurs per poder aprofundir els seus coneixements sobre la persona humana. Momentàniament, més que els malalts, l'atreien els secrets que amagaven els estels i la natura. Amb les titulacions de què disposava i els coneixements adquirits, l'Observatori Astronòmic de Madrid el va contractar immediatament després d'haver acabat els estudis universitaris (1850). Els seus somnis començaven a fer-se realitat. Llavors, però, ignorava que la vida no estava disposada a posar-li les coses fàcils tant de bones a primeres. I els esculls van arribar.

DEIXA MADRID I S'INSTAL·LA A MATARÓ

A causa d'una hemoptisi es va veure obligat a tornar a Catalunya perquè els metges li havien aconsellat d'anar a viure prop del litoral mediterrani si volia millorar la seva salut malmesa. S'establí a Mataró (1851), ciutat que reunia les condicions propícies. Hi arribava com a savi desconegut, malalt i pobre. Trenta-tres duros eren tot el seu capital. Per guanyar-se la vida i subvenir les necessitats més elementals, es va posar a donar classes particulars d'anglès. Aviat, però, va córrer la veu sobre el seu prestigi. Començà a exercir de metge i es féu amb una clientela fidel. La vida li tornava a somriure. Per completar-ho, a Mataró trobà la noia que l'havia de fer feliç, Claudina Blanchart Cases. A partir d'aquest moment, la seva vida social fou intensa. L'any 1854, a la capital del Maresme, es fundava la Societat d'Amics de la Instrucció per a la Classe Obrera i Treballadora que, tot seguit, va agafar el nom de l'Ateneu Mataronès i que va ser l'origen de la Biblioteca i de la Caixa d'Estalvis de Mataró. Tal com confirmen les cròniques de l'entitat, el nucli fundacional estava encapçalat per Narcís Carbó i d'Aloy, que en fou el primer president. Llegint els estatuts de la institució, hom s'adona que és normal que s'hi dediqués amb entusiasme, perquè coincidien amb allò pel qual tant havia sospirat: posar a l'abast de tothom, especialment de la classe més deprimida, un instrument eficaç per al desenvolupament econòmic i la pau social. Allà, tothom hi podria trobar espais de cohabitació ideològica i política, recursos per ampliar la cultura i mecanismes per millorar els estalvis. Hi havia un apartat que a ell li agradava de repetir literalment: «[...] Despertar la previsión en el ánimo de los trabajadores y lanzarse, así, a empresas que antes no hubiesen soñado y, quizá, a hacerse propietario de la casa que habita y del huerto que cultiva».[4] Altra vegada, semblava tenir-ho tot ben enfocat. Llavors, però, va arribar el còlera que, a Mataró, va fer estralls. Des del dia 13 d'agost de 1854, en què van aparèixer els primers brots, fins al 12 d'octubre, en què es va poder cantar el *Te Deum* a l'església parroquial de Santa Maria perquè l'epidèmia donava el baix, es van comptabilitzar mil setanta-set morts, entre les quals la de la jove Claudina Blanchart, esposa de Narcís Carbó.

LA CÀTEDRA UNIVERSITÀRIA I EL SEU PROGRÉS PERSONAL

Poc després d'aquest nou infortuni, Carbó traslladà el seu domicili a Barcelona (1855), perquè hi havia aconseguit plaça per oposició, com a substitut, a diferents càtedres universitàries en les especialitats de física i química mèdica i d'higiene pública i privada. Bartomeu Robert Yarzábal (Tampico, Mèxic, 20 d'octubre de 1842 - Barcelona, 10 d'abril de 1902), que es professava alumne i admirador seu i que, més tard, en va ser company

Narcís Carbó d'Aloy.

Fotografia extreta de la monografia *Can Carbó de les Serres*, (Cassà de la Selva, 2013)

Claudina Blanchart Cases.

Fotografia extreta de la monografia *Can Carbó de les Serres*, (Cassà de la Selva, 2013)

de claustre universitari, ens deixà descrit el seu retrat: «[...] el recordo baixant diàriament pel passeig de Gràcia. El doctor Carbó era un home d'estatura mitjana, més aviat obès, de cara arrodonida i rosada, on destacaven uns ulls petits i vius; duia ulleres per corregir la miopia, una barba gris i despoblada, i el cabell bru amb algunes entrades. Portava una vida cronometrada. A l'estiu descansava unes setmanes a Vic, després a Granollers, i tornava a Barcelona a principi de setembre per reprendre la docència».[5] Precisament, sempre que se li presentava l'ocasió, a Carbó li agradava de recordar que allà a Vic, de jovenet, havia rebut les primeres lliçons de matemàtiques del venerat mestre Jaume Balmes i Urpià (Vic, 28 d'agost de 1810 - 9 de juliol de 1848). Narcís Carbó ingressà a la Reial Acadèmia de Ciències Naturals (1857), fou soci numerari de la Reial Acadèmia de Medicina i Cirurgia (1857), on pronuncià el discurs d'entrada, el 25 de gener, intitulat *De la Química Patológica como medio de fijar el diagnóstico e investigar la naturaleza de las enfermedades*, en què va fer una reflexió històrica de l'evolució de la medicina i parlà dels coneixements de l'època sobre la sang, la inflamació i l'orina; va descriure la leucèmia, la diabetis i la litiasi, i va comentar les propietats dels anestèsics i la importància biològica de l'ozó.

Es doctorà a Madrid (1858) amb la tesi *De la cultura intelectual y el sentimiento moral consideradas higiénicamente*. Ignorem el que succeí entre el seu doctorat i el 13 de desembre de 1864, en què aconseguí a Barcelona la càtedra de terapèutica, matèria mèdica i art de receptar, en substitució del doctor Juan Bautista Foix Gual. En el discurs que féu, en aquesta ocasió, davant el claustre de la Universitat de Barcelona parlà del progrés de la ciència, ressaltà la importància de la medicina preventiva, féu referències a la pel·lagra, apareguda pels canvis de conreu, i comentà, a bastament, les infeccions i epidèmies produïdes per les aigües dels pantans del nord i migdia d'Europa, la febre groga, el paludisme i el còlera. Avaluà negativament les actuacions oficials de l'època quant a prevenció sanitària.

SEGONES NÚPCIES AMB MARIA JOSEFA DE PALOU I REPRESA DE L'ACTIVITAT DOCENT

Sospitem que aprofità aquesta etapa silenciosa del seu historial per casar-se, en segones núpcies, amb Maria Josefa de Palou Catarineu i per organitzar la nova llar. Els esposos van fixar el domicili familiar en el cèntric carrer barceloní de la Unió, número 15, principal. El matrimoni va tenir tres fills, Jaume (1859), del qual no tenim cap més notícia, per la qual cosa pensem que va morir encara infant, Francesc (1862), del qual sabem que va ser metge i professor, com el pare, a la facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona i que tenia consulta oberta al carrer de la Porta de l'Àngel de la ciutat comtal; que formava part del consell d'administració del Banc Agrícola d'Alfons XIII, que havia estat honorat amb el títol de gentilhome de capa i espasa pel papa Pius X i que, arribat el moment, es va casar amb Presentació de Vilafranca Carbó, comtessa d'Orea, que era cosina seva. I, finalment, el matrimoni format per Narcís Carbó d'Aloy i Josefa de Palou va tenir, encara, una filla, Dolors (1865), que va morir en plena adolescència, el dia 19 d'agost de 1878, als 13 anys, víctima de l'hemofília.

El caliu familiar li devia resultar molt beneficiós, perquè la represa professional va ser intensa. L'any 1865, trobem Carbó a la llista de col·laboradors de *El Compilador Médico*. De seguida, fou nomenat president de la Reial Acadèmia de Ciències i Arts i de l'Institut Mèdic de Barcelona (11 de març de 1866). Ocupà els càrrecs de vocal de la *Junta de Ensanche que fue de esta capital* (1869-1870), de la Casa de Maternitat i Expòsits i de la Junta Provincial de Sanitat (1870-1871). El 1871, un grup d'alumnes

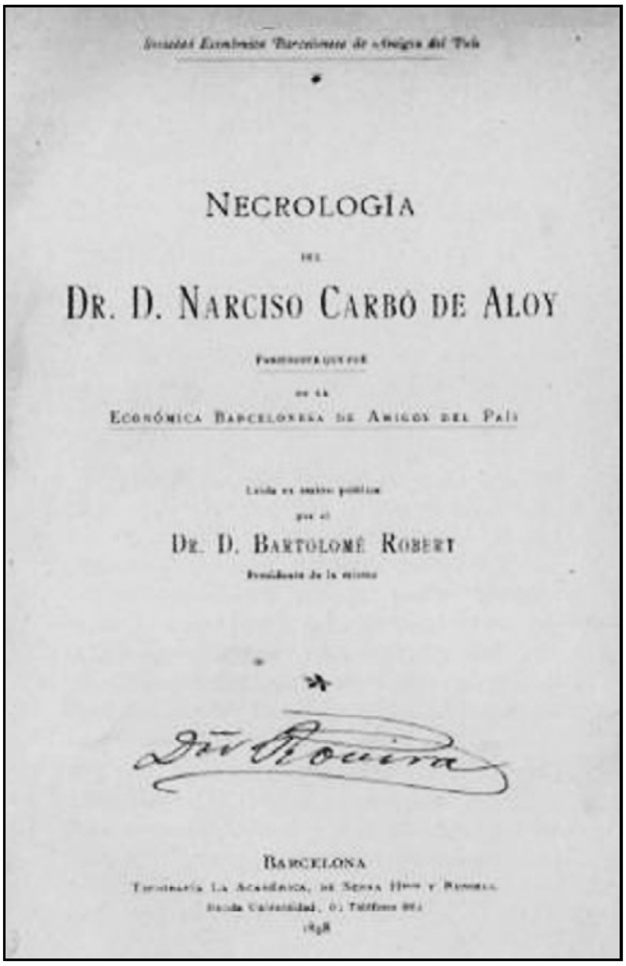
NECROLOGÍA

DR. D. NARCISO CARBÓ DE ALOY

ECONÓMICA BARCELONESA DE AMIGOS DEL PAÍS

DR. D. BARTOLOMÉ ROBERT

BARCELONA

Necrología del Dr. D. Narciso Carbó de Aloy.

Fotografia extreta de la monografia *Can Carbó de les Serres*, (Cassà de la Selva, 2013)

va editar i publicar la seva obra docent més important a *Apuntes de Terapéutica General, Farmacología y Arte de Recetar sacados de la explicación del doctor Narciso Carbó*. Presidí la Societat Econòmica Barcelonesa d'Amics del País durant el període 1872-1874. La societat *El Laboratorio* comptà, només d'inaugurar-se, amb la seva inscripció com a soci, juntament amb Joan Giné Pertagàs, Josep de Letamendi i Bartomeu Robert, que ja eren mestres consagrats. L'entitat havia estat fundada el 15 de gener de 1872 per cinc estudiants de medicina de Barcelona, Salvador Cardenal, Josep A. Barraquer, Joan Viura, Manuel Riba i Manuel del Vilar, amb la intenció d'efectuar-hi pràctiques de vivisecció i fisiologia que mitiguessin la vacuïtat del retòric ensenyament oficial. Per al curs universitari de 1873-1874, se li encarregà el discurs inaugural, i va fer una dissertació sobre *La Filosofía y los Métodos de Enseñanza*, amb sucosos comentaris històrics i filosòfics de l'ensenyament universitari a Espanya i a l'estranger, i amb referències a la importància del temps dedicat a l'estudi com a preparació per a la vida activa i social. Durant el curs 1876-1877 ocupà la càtedra de l'Ateneu Barcelonès. Des d'aquest càrrec, va desenvolupar un tema que va tenir una extraordinària ressonància entre la classe mèdica, *Introducció a l'estudi de la higiene pública, amb la profilaxi, des del punt de vista de la tisis tuberculosa i de la febre tifoide.* Fou nomenat president de l'Acadèmia Mèdico-farmacèutica de Barcelona (1877) i col·laborà literàriament en el seu diari *Enciclopedia Médico-Farmacéutica*. Davant d'Alfons XII (4 de març de 1877) exposà el seu *Programa de Terapéutica Farmacológica y Arte de Receta*, dins del dictamen emès per aquesta Acadèmia i que portava per títol *Manifestación de productos catalanes en lo relativo a Medicina y Farmacia*. El 1878 fou escollit president de l'Ateneu Barcelonès, i ho tornà a ser el 1887. En la sessió inaugural d'aquesta última presidència, va desenvolupar el tema *El concepte general de l'Etnografia*. Encara molts anys després, la premsa se'n feia ressò «Fijemos algún tanto nuestra atención —deia— en ese ser que domina la superficie de la tierra, grande y pequeño al mismo tiempo, mirando hacia el cielo que le extasía y hacia el suelo que huella con sus pies; agitada su mente por encontrados impulsos, investigando con ardor en decurso de los siglos los arcanos del Universo y atento á los débiles y perdidos ecos de lo pasado para ver si pueden aclarar en parte los problemas que de continuo rebosan en su ofuscado entendimiento».

Publicà diverses monografies mèdiques i un *Catálogo general de las aguas mineromedicinales de España y del extranjero* (1889), amb què hom queda bocabadat de l'enorme treball que li va suposar recollir, analitzar i catalogar les mostres d'aigua extretes de dues mil sis-centes fonts d'Espanya i de països ben remots de l'estranger.

Davant d'un personatge d'aquesta talla, no és estrany que moltes altres corporacions, a part de les ja esmentades, el volguessin tenir en la seva nòmina, entre les quals hi hagué les acadèmies mèdiques de Cadis, València i Saragossa; la Societat Francesa d'Higiene; la Societat Antropològica Espanyola i la d'Història Natural; l'Associació d'Artistes de Coïmbra, el Cercle Científic d'Angra do Heroismo de Portugal i la Societat de Botànica de Barcelona.

El govern de l'Estat, desitjós de premiar el seu mèrit, el condecorà amb les creus de comanador del reial orde de Carles III, la d'Isabel la Catòlica i la de Beneficència.

LA MORT DE LA FILLA I UNA GREU LESIÓ CARDÍACA

Malalt, des de feia molt de temps a causa d'una lesió cardíaca greu, vivia en plena consciència i serenor d'esperit el curs de la seva dolència. Representà un cop molt dur per a ell la mort de la seva filla, Dolors Carbó de Palou. Segons el seu principal biògraf, el doctor Bartomeu Robert, era la viva imatge del pare. Després de visitar-lo diverses vegades, en els darrers dies de vida, l'eminent metge i polític va voler deixar-nos escrita la seva impressió «La lucha para morir fue asaz penosa, y al ilustre enfermo podía decírsele, con el conde de Tolstoi, que la muerte es la liberación del dolor, es el descanso, es el sueño entrevisto en los días de miseria. Si es necesario que el hombre sufra y que sepa callar, para que se le depure el alma, hízolo el doctor Carbó con creces. Sentado en una silla, asfixiándose lentamente, hinchado el cuerpo por los rigores de la hidropesía y comprendiendo que para él no había ya esperanza, apenaba a cuantos procurábamos confortarle y hacerle más llevadero el tránsito. Pero él se confortaba á sí mismo, porque aquel hombre, siempre tan reservado en las manifestaciones de sus creencias religiosas, que hasta infundió á muchos la sospecha de si era librepensador, creía en Dios, creía en una vida futura, y pidió espontáneamente los auxilios de la religión católica. No procedió de esta manera en virtud de indicaciones ajenas, ni por fe ciega, ni por desquiciamiento de su potente sensorio, sino por impulso libérrimo de su voluntad. Quiero morir, dijo, en el seno de la Iglesia de mis padres, porque la estimo como la más perfecta. Los indicios de esas creencias ya los apuntó, á mi ver, en uno de los discursos anteriormente analizados, y quiso aprovechar la coyuntura de su grave enfermedad para sancionarlos. La contemplación de la naturaleza y los descubrimientos de la ciencia moderna que, como dice John Tyndall, constituyen el más sublime poema que cupo jamás en fantasía humana, lejos de conducir al doctor Carbó en brazos de un fetichismo lamentable, sirviéronle para que abriera los ojos á la luz de la verdad y comprendiera que no queda todo terminado en la evolución terrestre. Aquella suerte de credo, grabado en mármol, en el anfiteatro de nuestra Facultad de Medicina, al pie del busto del insigne Pedro Virgili Bellver: *Non omnis moriar, multaque pars mei vitabit Libitinam/* No moriré del todo, y una gran parte de mí evitará a Libitina (es decir, a la muerte, a la destrucción total), se me figura que lo llevaba él impreso en su mente y que pudo servirle de incitante para afianzar más sus creencias».[6]

Va morir el 4 de novembre de 1890, als 64 anys. L'endemà es féu l'enterrament. Ens el descriu *La Vanguardia* del dia 6. «En la tarde de ayer se verificó el entierro del catedrático de la facultad de Medicina de esta Universidad don Narciso Carbó. El acto resultó muy solemne y fue expresión de cuanto se estimaban en Barcelona las dotes que distinguían al ilustre médico considerado por todos como una eminencia. El cortejo era muy numeroso; figuraban en él personas de la banca, de las ciencias, de las artes y las letras, muchos médicos, el claustro universitario, estudiantes, representantes de sociedades, de corporaciones científicas a varias de las cuales pertenecía el finado. En el féretro iban colocadas gran número de coronas. El cortejo fue desde la casa mortuoria, en la calle de la Unión, hasta la iglesia de San José; después se trasladó el cadáver al cementerio del Este, seguido de extraordinario número de carruajes».[7] Del colofó d'una de les biografies, en treiem aquest fragment: «*Narciso Carbó de Aloy como maestro genuino, como clínico prestigioso, como higienista y como académico, llenó una época*».

F. Xavier Carbó Cañigueral

NOTES:

1.- F. Xavier Carbó Cañigueral, Vicenç Carbó Cañigueral, Joaquim Mundet Creus, *Can Carbó de les Serres, l'origen d'una extensa nissaga*, Família Carbó-Cañigueral, (Girona, 2013). Si bé vaig començar aquesta iniciativa editorial en solitari, a mig camí s'hi van afegir els dos coautors que cito, els quals, des d'aquell moment, van escortar-me fins a portar-la a bon terme.

2.- Can Carbó de les Serres és una antiquíssima masia de Cassà de la Selva (Gironès) que hem trobat documentada des de començament del segle XIII.

3.- La major part de la informació sobre els vincles de Narcís Carbó d'Aloy amb la ciutat de Mataró m'ha arribat gràcies al mataroní Ramon Reixach i Puig que, per una feliç coincidència, ha estat company de professorat i de claustre del meu cosí Abili Cañigueral Colls, des de molt de temps resident en aquesta capital de la comarca del Maresme, que em va facilitar el contacte. Igualment m'agrada fer saber que les novetats que apareixen en aquest article, no incloses en el llibre esmentat, hi són gràcies a Mercè Fernàndez, reconeguda genealogista, habitant a Santa Coloma de Gramenet, de la comarca del Barcelonès.

4.- Estatuts de la Societat d'Amics de la Instrucció per a la Classe Obrera i Treballadora (Mataró, 1854).

5.- Bartomeu Robert Yarzàbal, *Necrología del doctor don Narciso Carbó de Aloy*, (Barcelona, 1898).

6.- Bartomeu Robert Yarzàbal, *Necrología.*

7.- *La Vanguardia*, (Barcelona, 6 de novembre de 1890)

En l'article que segueix Antoni Martí i Coll, advocat i historiador, col·laborador habitual del Museu Arxiu de Santa Maria, ens parla del que pensaven els mataronins de la seva ciutat a inicis del segle XX, a partir de les opinions expressades en els Jocs Florals celebrats a Mataró el 1904 i el 1919.

NOTÍCIA D'UNS TARDANS JOCS FLORALS DE MATARÓ I VISIÓ DE LA CIUTAT I ELS MATARONINS A TRAVÉS D'OPINIONS SORGIDES EN ELS JOCS FLORALS DE L'ANY 1904 I DE L'ANY 1919.

GENERALITATS

Durant el segle XIX, quan el català com a llengua literària s'havia quasi abandonat, estava orfe de diccionaris, de normes o de pautes generalitzades, i precisava un desitjat redreçament, quan, tanmateix, alguns ja s'atrevien a escriure poemes, però utilitzant sovint paraules de l'antigor, arcaismes o una ortografia singular, va intentar-se d'aconseguir el seu redreçament amb l'impuls d'intel·lectuals i polítics que, emparats amb el moviment conegut amb el nom de Renaixença, i cercant també la difusió del catalanisme, van convocar uns certàmens literaris amb el nom de Jocs Florals, a imitació dels fets a Tolosa del Llenguadoc, en l'època medieval, l'any 1324.

La restauració d'aquests Jocs Florals començà a Barcelona l'any 1859, i foren imitats ben aviat per nombroses poblacions, com Mataró en els anys 1883 i 1892, i altres pobles del Maresme. Aquí cal esmentar i fer referència als treballs de l'historiador mataroní Jaume Vellvehí i Altimira sobre la qüestió, i molt especialment al seu estudi sobre els Jocs Florals de Vilassar de Mar de l'any 1882, publicat a la XII Sessió d'Estudis Mataronins.

Tanmateix, ara volem deixar passar uns anys, molt pocs, i referir-nos als Jocs Florals de Mataró dels anys 1904 i 1919, que qualifiquem de tardans ja que, tot i haver-se celebrat en unes dates properes als Jocs del segle XIX, i ser continuadors de l'anhel per a afavorir una articulació ideològica del catalanisme, en ser convocats en un moment en què s'havien presentat greus i pregones discussions sobre la llengua, i quan ja s'havien publicat normes gramaticals, ens referim, bàsicament, a les fabrianes, que serien acceptades, adoptades i promogudes per l'Institut d'Estudis Catalans, l'estudi de dits Jocs tardans poden servir-nos ara per constatar l'existència d'una concreta lluita i desori en el moment sobre el cas de la llengua. També volem referir-nos a dits Jocs Florals perquè, a la pràctica, són els darrers de Mataró, ja que més tard, durant la Dictadura de Primo de Rivera, serien prohibits.

En els Jocs de l'any 1904 ja es palesa l'assenyalat desori en la pròpia convocatòria del certamen, quan el cronista que els comenta introdueix la sospita que a Mataró podia haver resultat positiva la sàtira que Santiago Rusiñol havia fet al Cau Ferrat l'any 1894 amb motiu de la Tercera Festa Modernista, quan propugnava l'abandó de la Renaixença, impulsora i partidària dels antics Jocs Florals, a favor del Modernisme. Amb satisfacció, el cronista escrivia que «el árbol frondoso de la poesía va quedando limpio de parasitarias trepadoras que a su sombra crecían por su tronco y, estrangulando las ramas, amenazaban dejarlo tan mondo y pulido que no podian anidar en él ruiseñores. Tal es mi impresión de los Juegos Florales de Mataró que ni siquiera los bautizaron con tal nombre en los programas».

L'any 1919 encara apareix molt més evident la lluita existent entre els partidaris de les noves normes lingüístiques i els que volien conservar l'idioma «sensa disfreça, tal com Déu ens l'ha dat y'l guarda'l poble» [sic], com consta en el discurs del president, Francesc Matheu, que, com podrem llegir més endavant, quasi insulta els partidaris de Pompeu Fabra.

Seguidament, i per separat, analitzarem els Jocs Florals de Mataró dels dos anys indicats.

JOCS FLORALS DE MATARÓ DE L'ANY 1904

En el preludi de la Festa Major de Mataró de l'any 1904, amb molta concurrència van celebrar-se uns actes, que en realitat foren uns veritables Jocs Florals, malgrat que en els programes s'anunciaven disfressats amb el nom de *Certamen Literario.*

D'aquells Jocs Florals va publicar-se una crònica a l'edició de nit del diari barceloní *La Tribuna* del dia 20 de juliol del 1904, núm. 482, Any II, signada amb les inicials R.M., que fa una sumària narració de l'esdeveniment, acompanyada d'excel·lents dibuixos, sense que ens consti el nom del seu autor. Tanmateix, ara, ens motiva tant o més la publicació d'alguns dels dibuixos com analitzar el contingut de la crònica, que ens servirà per descriure tot seguit el desenvolupament dels actes dels Jocs. Aquests transcorregueren dins un envelat obert, on hi havia una estrada elevada de cara al públic, que tenia en un costat les autoritats locals de Mataró, presidides per l'alcalde Antoni Sans Coy, a qui el cronista qualifica de simpàtic, a l'altre costat el jurat, i en el centre, sota cortinatges i un escut de Catalunya, la reina de la festa, Raimunda de Regàs i Triter, acompanyada de les seves dames d'honor.

La sessió va obrir-se amb el discurs del president del jurat, el mataroní Melcior de Palau i Català, personatge molt apreciat i notable, atenent que no feia gaire, l'any 1885, havia afegit als seus mèrits de poeta, crític literari i enginyer de camins, canals i ports, el fet d'ingressar com a individu corresponent a la Real Academia Española, a la qual, més tard, l'any 1908, hi ingressaria com a membre, circumstància insòlita fins aleshores perquè ho aconseguís un català. Malgrat viure a Madrid, el seu prolongat sojorn a dita capital no va pas perjudicar las seves connexions amb els ambients literaris catalans ni la relació amb la seva ciutat de Mataró. Potser per això, el seu discurs, fet en català, va resultar, com es deia, «*lleno de remembranzas de la tierra natal*», i conse-

Melcior de Palau en el moment de llegir el discurs d'obertura dels Jocs Florals.
Imatge extreta de *La Tribuna. Diario Independiente*, (Barcelona, 30 de juliol de 1904), núm.482.

La reina dels Jocs Florals de Mataró de 1904, Raimunda de Regàs i Triter.

Imatge extreta de *La Tribuna. Diario Independiente*, (Barcelona, 30 de juliol de 1904), núm.482.

qüentment, el cronista va situar dessota del dibuix de l'orador una de les seves corrandes més apropiada al cas: «*He de pedir que me entierren / Donde vi la luz primera; / Ya que ha de ser que me coman / Los gusanos de mi tierra*».

El discurs estava ple «*de felicísimos rasgos de ingenio, de erudición y de poesía*»; i tanmateix, va agradar molt i va ser rmolt comentada la proposta de l'orador per què es reformés l'escut de Mataró, ja que, al seu criteri, li semblava ser fruit d'una infantil xarada, sense simbolitzar les glòries de la ciutat ni la seva antiguitat. L'escut, va afirmar Palau, podia canviar-se, igualment com ho feien els antics cavallers, que el modificaven d'acord amb els triomfs que aconseguien. Mataró, pensava, tenia dret a ressaltar la seva antiguitat en ser l'hereva d'Iluro, i per això tenia el dret d'ostentar en el seu blasó les palmes de les seves dues màrtirs romanes, i també de presumir del nom de Mataró de la locomotora del primer tren que va circular a la Península. Aquestes propostes i consideracions motivarien la inclusió a la crònica que ara analitzem d'un curiós dibuix, que reproduïm, en el qual figuren les referides palmes i la davantera d'una locomotora, amb el fum que surt de la xemeneia ocupant el lloc on es situaria la corona del blasó.

L'acte va continuar, amb la lectura de la memòria que va fer el senyor Saborit, secretari del jurat, de qui hi ha un dibuix a la crònica. La memòria elogiava les obres presentades al certamen, i proclamava primer el nom del poeta premiat amb la flor natural, que va ser el poeta Pere Palau González de Quijano. Aquest, a través d'una comunicació que també seria llegida, va explicar que una desgràcia familiar li impedia d'assistir personalment a l'acte per rebre el premi i lliurar-lo a la reina dels Jocs, que seguint la litúrgia dels Jocs Florals, va rebre tot seguit un ram de lliris que havia confeccionat i regalat l'horticultor mataroní Nonell.

La reina, la «*bellísima y distinguida señorita Raimunda de Regás y Triter, una princesa morena, muy joven, casi niña*».

El poeta guanyador de la Flor Natural, Pere Palau Gonzàlez de Quijano (Mayagüey 1875-Barcelona 1928) nascut a Puerto Rico de pares catalans, era molt amic de Mn. Cinto Verdaguer. En morir aquest, va interessar-se perquè s'editjudgé el manuscrit inèdit del seu amic, *Eucarístiques*, que consistia en un aplec de poemes relatius a l'Eucaristia, i a més escrigué el prefaci de l'obra editada.

Els altres premis i accèssits, foren els següents:

Englantina a la poesia *Plet*, obra de Manuel Rocamora Rivera. (Barcelona 1862-1948), escriptor i advocat, i no sembla pas sorprenent el tema escollit per a la poesia guanyadora.

Proposta de reforma de l'escut de Mataró, plantejada per Melcior de Palau.

Imatge extreta de *La Tribuna. Diario Independiente*, (Barcelona, 30 de juliol de 1904), núm.482.

Viola d'or a la poesia *Cap vespre*, de Santiago Vinardell, de Mataró. Santiago Vinardell i Palau (Mataró 1884 - Madrid 1936) era periodista. Fundà a Mataró el setmanari *Mestral* i col·laborà en diversos periòdics de Barcelona.

Es van lliurar també premis i accèssits a Lluís Fàbregas, Jesús Sescorts, Josep Carner, Eduard Sirval, Josep Vilalta, Francesc de P. Masolivé, Lluís Rectoret Lladó, Francesc de P. Cabanyes, Francesc Carreras Padrós, Esteve Molins Ribó, Josep M. Castellet, Agustí Coll, Ramon Alomà, Jaume Barrera Escudero, Josep Torrent, Ignasi Torradefló i altres.

Després de ser llegides algunes poesies, l'acte el va concloure Joaquim Cabot amb un breu discurs, lloant la poesia, la festa i la reina dels Jocs.

JOCS FLORALS A MATARÓ DE L'ANY 1919

La Societat Iris va convocar uns Jocs Florals per a la Festa Major de Mataró de l'any 1919, concretament per al diumenge dia 27 de juliol.

a) Inauguració

A l'acta del certamen, que va editar-se a Gràfica Manén en un opuscle, amb profusió de dades[1] es descriu la festa així «A les tres de la tarda, entraren a l'estatge del casal l'Excm. Ajuntament, presidit per el conceller representant del Batlle, Sr. En Josep Majó; l'alcalde de la ciutat, Sr. Josep M. Fradera i Pujol aquell dia no podia pas estar a tots els actes. El secretari de l'Excel·lentíssima Corporació Sr. En Nicasi S. de Boado, representacions de les societats Unió Gremial, Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria, Centre d'Agricultors, Foment Mataroní, Sport Mataroní, Orfeó Mataroní, de la premsa local i de fora, i demés personalitats convidades especialment a la festa, seguides dels Jurats literari i musical i de la comissió organitzadora».

La concurrència, segueix explicant l'acta que omplenava de gom a gom el saló, saludà la comitiva oficial amb llargs aplaudiments.

«Oberta la festa per el Sr. En Josep Majó amb les paraules acostumades, el president del Jurat literari Dr. En Francesc Matheu, llegí el discurs reglamentari, treball plé d'inspiració, que fou atentament escoltat i fortament aplaudit. Tot seguit el secretari donà lectura de la memòria i desclogué els plecs que contenien els noms dels autors premiats».

Ara, caldrà fer referència als moments més interessants i esperats de la litúrgia dels Jocs Florals, és a dir, el discurs del president del Jurat, a la revelació del guanyador del premi de la Flor Natural i, tot seguit, la designació de la reina.

b) Discurs del president

El discurs presidencial correspongué a Francesc Matheu i Fornells (Barcelona 1851-Sant Andreu de Vilamajor 1938), que era i fou sempre un típic i notable representant de l'esperit de la Renaixença catalana.

Intervingué sovint en l'organització d'altres Jocs Florals, essent nomenat Mestre en Gai Saber l'any 1897. Per referir-nos al seu discurs cal destacar dues circumstàncies, la primera, que descendia de successives generacions mataronines; i la segona, que es va oposar a les normes gramaticals fabrianes, fins i tot després de ser adoptades i promogudes per l'Institut d'Estudis Catalans. Per a Matheu, algunes de les innovacions ortogràfiques, lèxiques, sintàctiques, traïen aquella connexió que la Renaixença sempre havia volgut fer amb la llengua clàssica, la dels segles passats dels avis i besavis, i també dificultaven la connexió entre les diferents parles de la llengua moderna. La seva tossuderia, per exemple, de mantenir l'article «lo», va provocar fins i tot que els fabrians l'anomenessin jocosament «Matheu-lo»...

En el discurs trobarem exemples de les dues circumstàncies o qüestions abans consignades.

Primer evocaria records de la seva infantesa i de Mataró, tot dient quasi en començar el discurs, que tot seguit transcriurem, que «no hi ha major goig que recordar-se dels temps de joventut en la vellesa». El discurs tot i que li mancava la rima, tenia la sonoritat i la música d'un poema.

RECORDS DE MATARÓ

«Si no he nascut aquí, les millors hores
de ma infantesa hi he passat, aquelles
que dexen rastre en l'esperit y marquen
al pensament inesborrable imprompta.
Aquests carrers, aquests casals y temples,
aquests cargols de pescadors, la platja
sorrosa, les rieres sempre axutes,
les cenies de verdor grassa y humida,
los llinatges capdals de reverencia,
los motius populars de la gent pobra,
tot m'era familiar... Entre vosaltres
comencí mos ensomnis, y vaig ferhi
de la santa amistat els primers vincles».

....

«Vinch de mataronins: per pare y mare
tinch aquí les arrels, y les despulles
de mos passats als Caputxins reposen.
A ma casa materna jo hi venia
sovint en acabantsem els estudis,
y una serventa quasi centenaria,
qu'era un niu de cançons y de llegendes,
m'hi feya ab grans axeres la rebuda»
[...]

PREOCUPACIÓ PER LA LLENGUA

Després, en referint-se a l'idioma que ell va aprendre de petit, va dir:

«Axí jo l'he estimat y axí l'estimo:
viu, clar, for, natural, sense disfreça,
tal com Déu ens l'ha dat y'l guarda'l poble.

Per xò ara, quan veig qu'entre nosaltres
una moda, un malgam, no sé còm dirho,
voldria escanyolir la nostra Llengua
reduhintla a unes lleys, que són cilicis
aplicats a sos membres vigorosos;
que voldria esborrarli la riquesa
de sos varis matisos, ofegantlos
en la trista miseria d'un sol motllo;
que voldria refer per artifici
lo que tenim ingènit per natura
y reduhí a caboria oficinesca
lo que'ns es lliure com la llum y l'ayre;
que contra'l dret del escriptó y l'artista
creadors de delits y de bellesa,
-capgirant l'ordre dels valors- hi posa
la esteril axutesa del gramàtich;
m'entra com un temor, me torba un dupte
sobre la sòrt futura de la Llengua,
y per instint m'aculllo a la memoria
al parlar casolà, al de la vida,
al que, de nin, vaig apendre entre vosaltres,
més fort a fè que no'l rampell d'un home,»
....

Gracies a tu, ciutat de ma infantesa,
Mataró, de mos avis y mos pares
gracias a tu, qu'al començar la vida,
m'enconares com sava aquesta Llengua
que m'ha d'acompanyar fins a la fossa».

I així acabava el discurs.

c) Veredicte dels premis: Flor Natural

El premi més important dels Jocs, la Flor Natural, premi de la Societat IRIS, nomenat Premi d'Honor i Cortesia, correspongué al poeta i enginyer industrial del ram tèxtil, Lluís Tintoré i Mercader (Barcelona 1865-Buenos Aires 1947), que era un participant assidu i havia estat premiat en molts Jocs Florals. La composició es titulava Ayguaforts, i consistia en una col·lecció de sis sonets anomenats *El rellotge de sol, Pendentif, El pi ferit, Pluja d'istiu, L'atmetller florit*, i *El plor de maig.*

d) Proclamació de la Reina

El poeta guanyador de la Flor Natural, com es consignava a la convocatòria dels Jocs, faria present el premi a la dama de la seva elecció que, proclamada Reyna de la Festa, lliuraria els altres premis del certamen.

Lluís Tintoré designà regina de la festa a «la formosa senyoreta Na Josepa Clavell i Roca, quina del braç del poeta premiat i acompanyada de la cort d'honor, formada per les senyoretes Na Pilar Cabanyes, Na Teresa Arenas, Na Pilar Baladía, Na Mercè Martí de Pineda, i dugues xamoses nenes, ocupà el sitial d'honor, essent rebudes per els acords de la música i de les salutacions de la concurrència». Després, el poeta premiat va llegir la composició guardonada.

La reina dels Jocs Florals de Mataró de 1919, Josefa Clavell i Roca. Imatge extreta del *Volum dels Jochs Florals i Certamen musical de la Societat Iris,* (Mataró 1919).

e) Segon i tercer premi: Englantina i Viola d'Argent

L'Englantina es reservava a la millor poesia d'esperit patriòtic, o que versés sobre fets històrics o tradicionals, usatges o costums dels territoris de llengua catalana. Era ofrena del comte de Lavern, Pere Grau i Maristany, president de l'Acadèmia de Belles Arts de Barcelona i Diputat a Corts. Va guanyar-la mossèn Llorens Riber amb la poesia *Als màrtirs del castell d'Alaró*, que es referia a fets heroics ocorreguts en l'esmentat castell, a Mallorca.

La Viola d'Argent, premi reservat a la millor poesia de caràcter religiós o moral, s'atorgà a Pere Salom i Morera, de Terrassa, en mèrits a la seva poesia *Els camins de la Mare de Déu.*

També podríem comentar molts altres premis, ja que van convocar-se'n fins a catorze més; tot i que alguns van quedar deserts. La festa va acabar amb un breu discurs del mataroní, membre del jurat, Salvador Llanas i Rabassa.

MATARÓ A L'INICI DEL SEGLE XX. VISIÓ DE MATARÓ A TRAVÉS D'OPINIONS SORGIDES EN ELS JOCS FLORALS DE L'ANY 1904

Com ja sabem, el dia 29 de juliol de 1904, durant les festes de les Santes, van celebrar-se a Mataró uns Jocs Florals en el parc, aleshores conegut amb el nom de Velòdrom.

Ja havia passat molt de temps -vint-i-un anys- des que, pel juliol de l'any 1883, en el teatre Euterpe, s'havia celebrat a Mataró un certamen literari semblant al que es convocava al parc; potser per això aquest certamen de l'any 1904 tindria un gran èxit, amb una notable presència de públic, amb gran quantitat de premis atorgats, i amb una notable presència de participants.

Tanmateix, ara només ens interessa de fer una fotografia del Mataró i dels mataronins d'un cert nivell cultural a començament del segle XX a partir de la lectura de molts dels poemes premiats. Avancem que aquells mataronins ens apareixeran amarats de nobles sentiments d'amor a la ciutat i a Catalunya.

Només analitzarem aquest aspecte d'aquells Jocs Florals, deixant per a una altra ocasió l'aprofundir en altres detalls i circumstàncies del referit certamen.

Ara, separadament i breument, ens referirem als assumptes que es deriven de les obres següents:

A) Oda a Mataró
Primer accèssit a la Flor Natural
Autor: Manel Ribot i Serra (Sabadell 1859-1925)

Consta de vint-i-tres estrofes cercant, amb una composició lírica molt apropiada, lloar i enaltir la història, els fets i les circumstàncies positives de la localitat. Per això es precisaven tantes estrofes.

Primer era obligat de situar Mataró a la costa de Llevant:

«Ton front de llum corona del cel la volta blava
i com gentil regina demunt de flors t'asseus;
la mar, la mar immensa, de ta bellesa esclava
los forts embats enfrena de l'ona altiva
y pera besar tos peus.

Y quan lo refluix mena son pàs vers endarrera
y mar endins se llansa corrent y galopant,
desfentse en blanca escuma diu á la nau velera:
-Detura't si vols véure la flor que més venera
La Costa de Llevant».

L'oda després es refereix a Mataró, a «ta primerenca història», esmentant el temps de Civitas Fracta, el feudalisme, i també la desgràcia de «quan lo d'Anjou volía posarnos son jou feixuch [...] quedant retuda y trista la patria catalana, sens furs i llibertats». Mataró també patiria les conseqüències derivades de la guerra del francès...

I ara, nosaltres, per acabar, volem incidir en les estrofes que es refereixen a la vida contemporània de l'autor i dels mataronins del començament del segle XX. Què volien o pensaven? Com era Mataró? La resposta, la tenim en l'acabament de l'oda:

«Volgueres de la costa ser altre cop regina
y promte realisares ton somni pur y bell,
cenyinte ab xemeneyas de testa gegantina
en tant que tas donsellas teixian randa fina
per ton reyal mantell.

Desde llavors t'aixecas altiva, noble y franca
y del progrés las auras tan sols vols aspirar;
florida com la mata qu'en ton escut s'embranca
lo viandant t'admira com gallineta blanca
parada vora'l mar.

[...]

La mar canta amorosa tas glorias ja passadas
y tos recorts desperta besant ab goig tos peus,
y al enardir ton ánima ab gestas ja oblidadas
de ton pervindre canta las glorias somniadas;
escolta, donchs, sas veus,

Segueix ¡oh filla aymada! segueix ja via empresa
si'l cim de l'alta gloria desitjas assolir;
la industria ha de tornarte ta fama i ta grandesa,
L'Agricultura't porta la gloria y la riquesa
que'en pau pots ben gaudir».

B) Lo ferrocarril
Segon accèssit a la Flor Natural
Autor: Juan B. Güell.

El poema comença explicant, molt extensament, el que consideraven els antics sobre el tren, quan era quelcom nou. Feia pocs anys que s'havia estrenat el recorregut entre Barcelona i Mataró i el cas no s'oblidava i era considerat un símbol de progrés i una glòria per a les ciutats primerenques en adoptar aquest mitjà de circulació, malgrat que també es deia, potser per disputar aquesta gloria -quina tonteria!-, que el primer tren de la Península era el que va fer el trajecte Madrid-Aranjuez...

El poeta no sols felicita a Mataró, sinó també Catalunya.

«!Oh noble Mataró¡ Ciutat hermosa,
a la vora'l mar mandrosament seguda,
empori del progrés, de tots volguda,
Tu, fores la primera que amorosa,
d'esplets de vida rumbejant las galas,
acullires un jorn sota tas ales,
la màquina ingeniosa,
l'invent meravellós orgull dels savis,
lo gay ferro-carril, que font de vida
per l'industria y comers fou desseguida,
y al qual cantan avui, humils, mos llavis,
¡Jo't salut!, oh ciutat noble y honrada
per lo venturós dia
que pels teus encontorns repercutía,
com forta mestralada
que en l'horitzó s'allunya
lo primer crit d'¡Avant! a Catalunya.

Juan B. Güell

C) La reyna (romans històrich: any 1708)
Accèssit a l'Englantina d'Or
Autor: Salvador Llanas i Rabassa

Avancem que una de les poesies premiada en els Jocs Florals de l'any 1904 a Mataró es refereix a la vinguda i estada a aquesta ciutat l'any 1708 de la reina Elisabet Cristina de Brunswich Wolfenbüttel.

Per començar, volem parlar primer del poeta autor del poema intentant d'aconseguir, com si es tractés d'un clixé, la fotografia que ens serveixi per copsar com eren i què pensaven Mataró i els mataronins que van ser protagonistes, tant dels fets del segle XVIII com els dels anys inicials del XX.

Es tracta del poeta mataroní Salvador Llanas i Rabassa, (Mataró 1854-1928), que avui té un carrer de la ciutat dedicat al seu nom, que va ser director del *Diario de Mataró*, i que també va ser un bon un escriptor, tant en castellà, com en català. Va escriure en prosa i poesia, sobre temes històrics, o novel·lats, i va ser autor d'obres de teatre. És molt important de conèixer les aptituds d'en Llanas per a comprendre que el poema que comentem ens vol fer escoltar i contemplar el diàleg apropiat d'una obra de teatre, sense renunciar, però, a la fidel i abundosa descripció històrica que demana la narració.

El poema és extensíssim i està dividit en sis capítols que comencen amb les instruccions que el secretari d'estat marquès de Vilana Perles vol notificar i manar a la ciutat. Segueixen els diàlegs amb el batlle i amb el jurat en cap. Després es convoca a tothom a la Casa Comunal «lo senyor Batlle, amb caràcter oficial, a lo misatger presenta que envia Sa Magestat lo Rey Carles tercer d'Austria, tan volgut dels catalans», expressant-se que Mataró per al rei és «la ciutat qu'ell estima més que cap altra ciutat, com en premi als sacrificis que no oblida, ni jamai podrà oblidar».

En el poema es repeteixen sovint locucions, frases i girs com els abans consignats, evidenciant l'afecte de Mataró i els mataronis per l'arxiduc d'Àustria. Igualment, s'evidencia que gaudien d'una situació econòmica ben saludable; així, per exemple, pot llegir-se «que Mataró prou és rica, tan de cors com de caudals, [...] no volem que mai es diga que lo que havem fet, Senyor, ha sigut amb diners d'altres; les festes de Mataró, los mataronins las pagan: y no és orgull ni tampoch vanitat; és deber nostre: lo que fem ho fem de cor; ho fem perqué podem fer-ho quant vé'l cas nosaltres sols».

El poema és tan llarg com interessant; tanmateix, pensem que el seu final resultarà la fotografia que cercàvem en analitzar-lo:

«D'aquells set felissos jorns
durant los quals trobà hostatge
en la nostra Mataró
la Reyna tan festejada,
convé ne quéde recort,
puig recordar una patria
rica y plena de debò,
tal com la volem nosaltres;
benvolguda dels seus fills
y dels governs respectada.
¿Qué hi fa que passin los anys
Quan la memòria no passa?»

Antoni Martí Coll

NOTES:

1.- *Volum dels Jochs Florals i Certamen musical de la Societat Iris,* (Mataró 1919).

Aquest any es compleix un segle de l'arribada dels Frediani a Mataró. La seva primera actuació va ésser a la pista del Teatre Euterpe. Després en vindrien d'altres i finalment una part de la família arrelaria a la nostra ciutat. Fou la branca Frediani i Pallarès, amb les seves tres filles. El cognom Frediani, per mèrits propis, forma part de la vida social de Mataró.

Manuel Cusachs i Corredor, periodista i historiador, col·laborador habitual dels nostres FULLS, ens fa una síntesi de la «troupe» dels Frediani i, sobretot, dels seus vincles i relacions amb la nostra ciutat.

ELS FREDIANI ARRIBEN A MATARÓ L'ANY 1914

Per la tardor del 1914 va arribar a Mataró, per primera vegada, la «troupe» circense dels Frediani, originària de la Toscana. A la pista del Teatre Euterpe van oferir un espectacle eqüestre de gran categoria, que va captivar el públic local. Tornarien a venir l'any 1916, l'any 1920 i també el 1933. Acabarien per instal·lar-se a la nostra ciutat, on tingueren el quarter general i on assajaven números nous, feien actuacions i des d'on viatjaven pels principals circs instal·lats a Europa i, fins i tot, a Amèrica. Francisco *Manolo* Frediani i les seves filles Yolanda i Regina es van acomiadar del públic a Mataró a finals del 1949 al Teatre Borràs. Després es van dedicar a l'educació física escolar i al seu gimnàs. Francisco va entrenar el Grup Gimnàstic Lluïsos, els germans Soriano i la Pepita Sánchez, que aconseguiren una merescuda fama.

Vegem ara com era Mataró l'any 1914 just fa un segle. Aleshores la ciutat estava immersa, col·lateralment, als fets derivats de l'esclat de la Primera Guerra Mundial (1914-1918), la qual, per cert «havia de donar molt treball a la indústria tèxtil mataronina, en haver quedat abandonats els mercats per les nacions bel·ligerants», segons ha explicat Joaquim Llovet a la monografia *Mataró, dels orígens de la vila a la ciutat contemporània*.[1]

Segons el cens d'Habitants del 1910, es fregaven els 20.000 habitants (19.918) i una dècada més tard ja es superaven els 24.000 (24.125 habitants). La nova caserna d'artilleria a Mataró (1918) va suposar afegir 409 habitants al cens. A l'any 1911 s'havia celebrat a Mataró una important Exposició d'Indústries Locals, a l'Escola Pia, fidel exponent del potencial industrial i comercial.

L'any 1905 s'havia inaugurat la nova estació del ferrocarril. Deu anys més tard, el 1915 s'inaugurava, també, el nou escorxador, obra de l'arquitecte Melcior de Palau i Simon. El 1916 s'iniciarien les obres del desviament de la riera de Cirera i durant els anys vint s'obren les rondes d'Alfons XII i de Prim.

LA CULTURA, EL LLEURE, L'ESPORT I LES DIVERSIONS

Mataró era una població rica en entitats culturals, recreatives, esportives, polítiques i cíviques que generaven molta activitat. Entre elles, l'Ateneu Obrer, la Societat Iris, l'Sport Mataronès, el Círcol Tradicionalista, el Centre Catòlic d'Obrers, el Foment Mataroní, el Cau Grillat. El Foment de la Sardana, la Junta Local de la Protecció de la Infància, la Real Societat Columbòfila, el Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria i el Centre Mataronès que, fundat el 1905, era conegut popularment com el «casino dels senyors».

En el terreny musical, esmentarem l'Orfeó Mataroní (1903), la Banda Municipal (1911) i les orquestres l'Antiga Iluro, Los Vilas i la Nova Iluro. No ens oblidem de l'Acadèmia Musical Mariana (1918) del Foment Mataroní, que conreava tant la música clàssica, com la sacra.

L'art de Talia comptava amb companyies pròpies d'afeccionats al Foment de la Sardana (1907), al Cercle Tradicionalista, la Societat Iris, el Cercle Catòlic d'Obrers i a l'Ateneu Obrer. Als teatres Euterpe i Circo Clavé, hi actuaven les companyies professionals de teatre, òpera i sarsuela, així com les que oferien varietats.

Pel que fa al lleure, Mataró, a la dècada dels anys deu del segle XX, tenia dos teatres l'Euterpe i l'Antiga Constància, després Circo Clavé, i dues sales de cinema estable, el Cine Moderno i el Cine Gayarre. Al Circo Clavé, també s'hi feia ocasionalment cinema, alternant amb varietats. L'any 1914 obria les portes el Royal Cine, que després es diria Gran Salón Doré, al carrer Nou, que oferia atraccions i cinema.

En el terreny esportiu, el futbol i el ciclisme eren els més populars. Era important també la Societat Colombòfila. La pràctica del futbol s'exercia al camp d'esports Tir Nacional, al Callao, al pati dels Lluïsos del Foment Mataroní, al camp de l'Stadium, al Camí de la Geganta, al del Club Iluro S.C., a l'actual ronda tocant la paret del convent de Caputxines, el del Mataró F.C., a Valldemia, al pati de l'escola, i a Santa Anna, al terreny que l'Escola Pia tenia al carrer de Lepanto. El Pedal Mataronés, l'any 1915, organitzava curses ciclistes al parc de Mataró o circuits per carretera. La Colombòfila seguia organitzant deixades anar de coloms. Més minoritària era la pràctica del tennis (Law-tennis), al camp del Camí de la Geganta.

Quant a diversions, podem dir que es feien balls a l'Ateneu Obrer, al Foment de la Sardana, al Centre Mataronès, a l'Iris i també, a partir del 1916, a La Bohème.

Una activitat popular força arrelada durant aquells anys eren les festes de carrer o serenates. Durant la dècada dels anys deu se'n feren als carrers de Balmes, Tetuan, Concepció, Havana, Caputxines, Meléndez, Camífondo, Beat Oriol, Sant Joaquim, Montserrat, Sant Ramon, i Sant Benet.

La temporada d'estiu, dels banys a mar, s'iniciava per Sant Joan i durava fins al mes de setembre.

ARRIBEN ELS FREDIANI

La família, la troupe, Frediani, arriba a Mataró, com ja hem avançat, pel mes d'octubre de l'any 1914 i actua a la pista del Teatre Euterpe, ubicat al costat de la Presó. I ho fa a partir del dijous 22 d'octubre, fins al 8 de desembre del mateix any, amb un total de vint-i-una actuacions, i amb un èxit notable. Actuaven els dissabtes i diumenges, tarda i nit, i els dijous a la nit. Oferien un espectacle eqüestre i equilibrista. Els seus números gimnàstics sobre la gropa dels equins, que donaven voltes i voltes a la pista, van causar l'admiració del públic mataroní. La «troupe» estava formada per vuit membres, sis homes i dues dones. Willy Frediani era qui dirigia la companyia.

Feia pocs mesos que havia esclatat la Primera Guerra Mundial, en què el seu país d'origen, Itàlia, hi va estar involucrat. Espanya, per mantenir-se al marge del conflicte, era un lloc propici per a instal·lar-s'hi.

La premsa local es va manifestar molt favorable a l'actuació d'aquella nova «troupe» els Frediani, originaris de la Toscana italiana. Ningú, llavors, no podia preveure que una part de la «troupe» acabaria tenint un fort vincle amb la nostra ciutat. A la premsa local podem llegir «con extraordinario éxito debutó anoche en el circo del Teatro Euterpe, la notable Compañía de Willy Frediani, habiendo resultado muy nutrido, variado y por demás interesante el programa del espectáculo, por lo que fue muy felicitado, y elogiada su labor, el actual empresario del teatro señor Rodés.

Los múltiples trabajos ejecutados por la numerosa *troupe* Willy Frediani, ecuestres y acrobáticos, fueron acogidos con grandes aplausos y muchos de ellos con verdadero entusiasmo; fueron ruidosamente aplaudidos los artistas chinos Royal Tokio, así como la *troupe* Alesandrof, la pareja Claudia y Cestana, y el gran Baldo; contribuyendo a la animación del espectáculo los clowns Pipo y Francisco y otros.

La presentación fue digna de una Compañía importante.

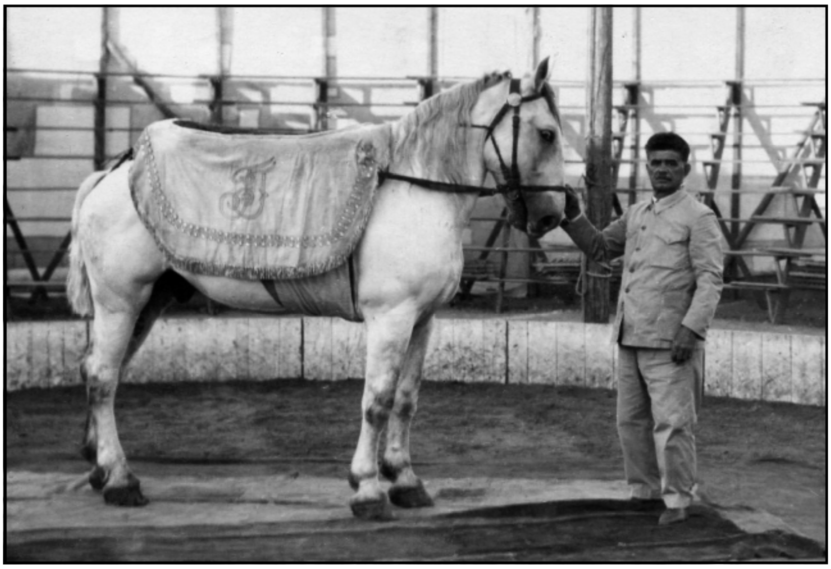

Willy Frediani, amb el cavall Coco (1933). Arxiu Família Frediani.

Para el próximo domingo se anuncia el debut del gran saltador único en el mundo Mister Augusto y el de otros cinco o seis artistas más de diversos géneros, tomando parte también en las funciones los Frediani y demás artistas que trabajaron ayer con unánime aplauso».[2]

Pel desembre, després de vint-i-un dies d'actuació, els Frediani se'n van de Mataró. La funció de comiat va representar un altre èxit, amb el propòsit, manifestat per Willy, de tornar. «La Compañía del Circo del Teatro Euterpe dió el martes, tarde y noche, las funciones de despedida habiendo figurado en el programa los mismos artistas que trabajaron el domingo y el jueves últimos. En ambas funciones de despedida el público, bastante numeroso que asistió a ellas, tributó demostraciones de agrado a la Compañía, en especial a la celebrada familia Frediani. El director de la compañía, señor Frediani, dirigió cariñosas frases a los concurrentes, mostrando su agradecimiento a los mataroneses de quienes, dijo, no se despedía porque pensaba volver».[3]

De Mataró se n'anaren a Reus i d'allí a Barcelona on la família Frediani Bugny, el matrimoni i set fills, d'un total de deu, s'instal·larien definitivament al número 58 del carrer Nou de la Rambla. El número eqüestre dels Frediani que excel·lia era la «columna de tres a cavall», creat per ells mateixos i que ningú més no s'atrevia a executar. Se'n mostraven orgullosos i en feien ostentació.

A finals del 1916 tornen a actuar a Mataró, ara ho farien al Teatro Circo Clavé, des del 16 de desembre, fins al 28 de febrer del 1917. En total, foren setze actuacions. I novament el favor del públic i la crítica els fou molt favorable. Vegeu què deia el *Diario de Mataró y su Comarca*. «La Compañía Frediani continúa actuando con gran éxito al Circo Clavé. En las últimas funciones dadas lograron mucho cuanto merecido éxito, además de la Familia Frediani los acróbatas musicales Les Forels, Beley and Gladis en sus notables equilibrios y los acróbatas Familia Balaguer muy notables, habiendo gustado el número bufo Las Damas Vienesas».[4] Per la seva part, el setmanari republicà federalista i radical *Juventud* també se'n feu ressò a les seves pàgines.[5]

Entre la segona i la tercera vinguda passarien tres anys més. Fou per la primavera del 1920 quan tornen a recalar a la nostra ciutat ara, però, ho faran en uns terrenys dels afores convenientment adequats, que eren a la part occidental de l'actual plaça d'Espanya. «Ha arribat ja a Mataró la celebrada companyia Frediani, que ha vingut per a donar una tanda de funcions en un circ eqüestre que s'aixecarà en terrenys de l'horta de can Jeroni, que han sigut convenientment terraplenats».[6]

Francesc Enrich i Regàs lliga aquest indret i aquest moment amb les beceroles del que seria el Teatre Bosque quan diu que «els orígens del Bosque es remunten al març de l'any 1920, en què el senyor Josep Pruna i Verònica, que de 1916 a 1918 fou empresari del llavors denominat Teatro-Circo Clavé, el teatre de la Rambla, instal·là en uns terrenys de la sénia d'En Jeroni, tocant a la riera de Cirera, una mena de teatre-circ amb caràcter estable, si bé al principi, i per les seves característiques especials, únicament s'hi devien fer representacions des de mitja primavera fins a mitja tardor. La primera funció fou una sessió o sessions de circ eqüestre a càrrec de la companyia del senyor Willy Frediani, composta per ell i la seva nombrosa família, molt coneguda a Mataró, on deixà sòlides i abundants amistats des de les seves primeres actuacions l'any 1914».[7]

La premsa local del dia 13 de març de 1920, a la secció d'espectacles, també recull aquesta actuació i diu «Bosque.- Mr. Willy Frediani, Companyia Eqüestre, Gimnàstica, Acrobàtica, Còmica, Mímica, Còmica-musical. 20 cavalls, gossos i mones adestrats.- Tarda a les quatre i mitja i nit a les nou i mitja». I en la del dia 18 del mateix mes detalla els actuants «Mis Marietta, trapezi; Davoli, home d'acer; San-Ho, xinos malabaristes; Lind and Kid, parodista; Mlle. Regina i Familia Frediani i tot el personal de la companyia» i afegeix que «demà, festivitat de Sant Josep dues grandioses funcions. Tarda a les quatre i mitja i nit a les nou i mitja».[8]

GÈNESI DELS FREDIANI

Però, potser us pregunteu, qui eren els Frediani i quins eren els seus orígens? Doncs aquests es remunten a la segona meitat del segle XIX, segons ha deixat escrit Juan Tomàs a *La Publicitat,* l'any1933, arran d'una entrevista amb Willy Frediani, el cor i el cervell de la «troupe». I ho va fer d'una forma poètica, descriptiva. «*A Florència, en 1866 un sabater llançava tots els atuells de l'ofici i amb la seva dona, un seu germà i una filla, fundava una companyia ambulant de circ i se n'anava, carreteres d'Itàlia enllà, a la recerca de la glòria. Ell era un bon gimnasta, al revés del germà, que executava uns equilibris bastant rudimentaris*».[9]

L'any 1871 naixeria el seu primer fill, que es diria Guglielmo –Willy- que agafaria les regnes de la companyia. Willy es casa cap a l'any 1891 amb la notable «écuyère» Celina Bugny de Bray amb qui tindria deu fills, vuit barons i dues dones. En els seus darrers anys Celina residí a Mataró a casa del seu fill Francisco –Manolo-. Va morir el dia 7 d'octubre del 1961, a l'avançada edat de 92 anys i és enterrada al cementiri dels Caputxins de la nostra ciutat.

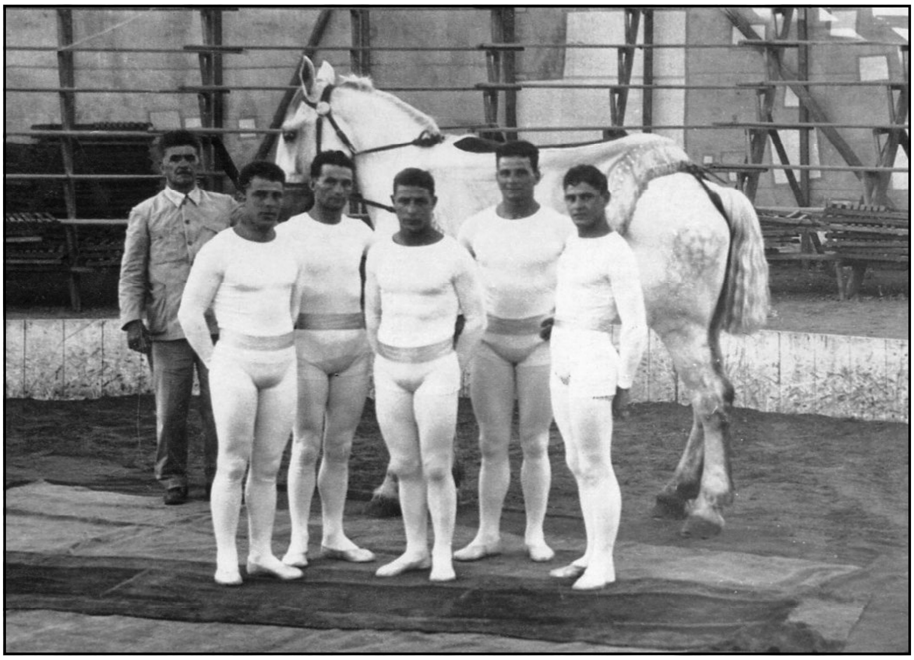

La «troupe» en les instal·lacions de Mataró (d'esquerra a dreta, Willy, Umberto, Adolfo, Nano, Francisco i Sacha (c. 1935).

Arxiu Família Frediani.

Willy, a l'entrevista esmentada, explicà a Juan Tomàs que ells van crear un número de circ, del qual se sentien especialment orgullosos, i que ningú més no s'atrevia a imitar, la «columna de tres a cavall», que causava admiració allà on el feien. També l'acrobàcia, la gimnàstica, la boxa, la música o la dansa eren presents en les seves actuacions.

Els Frediani, l'any 1885, van recalar per primer cop a Barcelona presentant el seu espectacle a la carpa del circ Alegria, instal·lat a la plaça de Catalunya.

Actuaren abans, durant i després de la Primera Guerra Mundial, als circs i sales més importants d'Europa (París, Berlín, Roma, Londres, Viena, Moscou, etc.), i van anar fins i tot a Amèrica.

Des de 1914, fins a l'esclat de la Guerra Civil Espanyola (1936), van mantenir el seu quarter general a Mataró.

L'ADLAN I ELS FREDIANI

A l'any 1932 es funda a Barcelona una entitat artística d'esperit renovador, els Amics De l'Art Nou, -ADLAN-, que «tenia com a objectiu participar en la producció i difusió de la cultura contemporània formant part d'un projecte universal de modernitat. Amb un esperit innovador i heterodoxe, sense grans aspiracions ni personalismes, ADLAN va promocionar moltes activitats. Exposicions d'art i objectes populars, concerts i audicions discogràfiques, sessions de cinema, lectures poètiques, edicions i excursions. L'humor, l'enginy, la passió i l'amistat foren les consignes d'un giravolt cultural al ritme de les descobertes de l'esperit del seu temps...».[10]

Regina Frediani als Tres Tombs de Mataró (1933).

Arxiu Família Frediani.

Els fundadors d'ADLAN, per la primavera de l'any següent (1933), es desplaçarien a Mataró a admirar el Circ Frediani. Per explicar-ho ho farem a través de tres fonts: la premsa local, l'opinió del crític d'art i de l'espectacle Sebastià Gasch, assistent a la visita, i, finalment, l'aportació que va fer la periodista Pilar Bonet arran de l'exposició *ADLAN i el circ Frediani*, a Mataró l'any 1997.

LA PREMSA LOCAL I EL CIRC FREDIANI

Pel mes de març de 1933 els Frediani tenien la carpa instal·lada a Mataró, a la plaça de Cuba, aleshores dita plaça de Pi i Margall, i a allí es van desplaçar els components de l'ADLAN. En el *Diari de Mataró* del dia 16 de març de 1933 es pot llegir que «per a dissabte i diumenge pròxims anunciaren funcions diferents. La de dissabte a la tarda serà dedicada als infants els quals seran obsequiats amb joguines i podran passejar per la pista els que ho desitgin muntats en els cavalls del circ.

Els elements intel·lectuals de Barcelona, que acaben de constituir l'associació Amics del Circ, tenen projectada una excursió en autocar a la nostra ciutat per a assistir a una funció del Circ Frediani. Seria fàcil que vingués amb ells el famós clown Antonet, homenatjat fa pocs dies».[11]

Permeteu-me un parèntesi per a constatar una data curiosa. El *Diari de Mataró* no publica cap anunci a les seves pàgines del Circ Frediani, ni tampoc en fa esment a la secció setmanal Teatres i Cinemes. Probablement el Circ Frediani tenia els seus propis mitjans de propaganda i el *Diari* li fa el buit en no anunciar-se a les seves pàgines. En parla, sí, però de forma esporàdica.

El diumenge dia 12 arriba la comitiva barcelonina tal i com anuncia una crònica del diari, titulada Els Amics del Circ a Mataró. Visita al Circ Frediani, que diu textualment «tal com havíem anunciat, ahir tarda, a les cinc arribaren de Barcelona en un autocar el grup d'escriptors i artistes que han constituït la nova entitat Amics del Circ, acompanyats del famós clown Antonet, al qual dedicaren recentment un homenatge.

Els excursionistes eren els següents. Senyores Adelita Lobo, secretària d'ADLAN. (Amics de l'Art Nou), Ros i filla, Planas, Capmany, Tomàs i Sindreu, senyoretes Montserrat i Maria Isern i senyors Ramon de Capmany, Josep M. Junoy, Joan Tomàs, Just Cabot, Prats, Sebastià Gasch, Daniel i Jordi Planas, Munteys, Angel Ferrant, Sindreu, Castells, Ribas i Antonet, els quals assistiren a la funció que el Circ Frediani celebrà a dos quarts de sis.

Abans del darrer número el director del Circ presentà al públic al clown Antonet, que ocupava un seient del primer rengle. Fou saludat amb una afectuosa ovació. La funció va descapdellar-se molt animadament. Tots els números foren molt aplaudits pels assistents que omplien tot el Circ.

Quan quedà desallotjat de públic el senyor Frediani obsequià als visitants, a la mateixa pista, amb sandwichs i xampany. Hi assistí tota la família Frediani. El clown Antonet brindà per la prosperitat d'aquesta família i de tots els presents.

Els excursionistes emprengueren el viatge de retorn a Barcelona satisfets de la visita i i el senyor Frediani els acomiadà amb mostres d'agraïment».[12]

Columna de tres, Francisco, Yolanda i Regina a Bolonya (1933). Arxiu Família Frediani.

FUNCIÓ DE COMIAT

Pocs dies després d'aquesta visita i a la secció Teatres i Cinemes del *Diari de Mataró*, el dia 23 de març de 1933, s'anuncia que els Frediani s'acomiadaven de Mataró. No seria un comiat convencional sinó que va tenir connotacions socials i culturals com veurem.

«Comiat de la Família Frediani. En la funció de comiat, i a benefici de l'atur forçós, que celebrà abans d'ahir el popular Circ Frediani s'obtingueren 237,30 pessetes que foren entregades al delegat de la Comissió de l'atur forçós de l'Ajuntament, que intervingué el taquillatge.

Ahir el senyor Frediani visità l'Alcalde per despedir-se de la ciutat el qual després de felicitar-lo per l'èxit assolit, li feu lliurament d'un ofici on se li agraeix aquest donatiu.

Acabada la funció de comiat d'aquesta ciutat del Circ Frediani, varis amics de la popular família s'aplegaren amb ells en el domicili dels nostres amics Miquel i Josepa Bartomeu, del carrer de Sant Benet, núm. 49, oferint-los un íntim homenatge i un afectuós comiat.

La revetlla, a la qual assistiren vàries distingides famílies d'aquesta ciutat, resultà anima-díssima i fou amenitzada per vàries composicions musicals interpretades pels homenatjats que a més d'excel·lents acròbates són uns bons músics.

Durant el lunx amb que foren obsequiats, el senyor Frediani brindà per la prosperitat de Mataró. Li contestà la senyora Josepa Bartomeu, remarcant que sempre la nostra ciutat els ha acollit amb veritable simpatia, ahir als pares Frediani, avui als fills i és de creure que demà ho farà amb igual goig als seus néts.

Tothom en sortí amb la consegüent complaença».[13]

EL CIRC I ELS SEUS PERSONATGES

Tretze anys després de la visita de l'ADLAN, el 1946, Sebastià Gasch, assistent i cronista de la mateixa, va publicar el llibre «*El circo i sus figuras*», en el qual dedica un capítol als circs ambulants i on rememora l'anada a Mataró.

«Todavía está registrada en nuestra memoria, cual indeleble placa, la tarde que al doblar mayo - era pel març- del año 1933 pasamos en Mataró. El viaje estaba plenamente justificado. Merecía la pena, en efecto, trasladarse al populoso centro industrial, porque en él actuaba un circo ambulante de inusitada calidad.

En aquel circo de Mataró trabajaba la familia Frediani, una de las grandes dinastías circenses.

¡Qué hombre tan extraordinario el viejo Frediani! ¡Qué tipo tan pintoresco! Con su pelo cortado a la parisién y el mostacho enmarañado, tiene toda la facha de un domador. [...] Por lo visto, el viejo Frediani no tiene alto concepto de sí mismo. No gusta de presumir. Y, a pesar de actuar como director de pista, aquel dia vistióse de modo perfectamente funcional. Pero aquel día era domingo y, única concesión, Willy Frediani púsose al rededor del pescuezo un cuello de pajarillas. Este hombre, al igual que todos los hombres de circo, es un verdadero niño. No ha perdido la fortuna la prístina ingenuidad. Nos habla con ternura de su dinastía, cuyo fundado fue su padre Augusto. Y en sus ojos asomaba una lágrima, y temblándole los labios, al evocar a sus ilustres amistades de las que él se enorgullecía infantilmente, Pablo Faure, Pedro Loti, Delcassé, Barthou... Pero su emoción llegaba al rojo vivo al describir sus colecciones. Es un coleccionista maniático, fanático hasta la obsesión. Años atrás formaba colección de caballos. Poseía veintisiete de los que sólo trabajaban cinco. Los demás vivian de sus rentas. También coleccionaba sellos. En aquel entonces, tenía unos cuarenta mil. Y viajaba con una gran cantidad de baúles y maletas, abarrotadas de esos preciados trocitos de papel...».

Amb una càrrega d'humor i d'ironia no exempt de simpatia, Sebastià Gasch parla de la peculiar orquestra del circ dels Frediani. «Uno de los mayores encantos del circo ambulante es su orquesta. La del circo Frediani era un pequeño poema. Una minúscula orquesta de instrumentos de viento, instalada casi en el cielo de la tienda, más allá de la última grada, que tocaba una musiquilla elemental, apta para todos los públicos. La música standard del circo. La mejor música del mundo, según afirma sin ironía el delicioso Sèrge, poeta y dibujante del circo, simple como el alma del viejo Frediani cual una rosa, niños y mayores, sabios y analfabetos, ricos y pobres, blancos y negros, latinos y anglosajones, todo el mundo ama y comprende esa inefable musiquita. En el circo Frediani, cuando los músicos perdían el compás, y esto ocurría con frecuencia, el flautista paraba un momento de tocar y dirigía a sus compañeros, haciendo servir su flauta de batuta. ¡Adorable!».

A continuació ens descriu la importància que tenen els números eqüestres en un circ. I esmenta la presència de Francisco –Manolo– i el número fort de la vetllada, la famosa columna de tres a cavall. «Había gran cantidad de números ecuestres en aquel programa. Congratulémonos de ello, porque

un circo sin caballos es del todo inconcebible, constituye una falta grave que difícilmente se puede perdonar. Una gentil amazona, la mujer de Manolo –uno de los hijos de Willy Frediani–, hizo ejecutar algunos ejercicios a un caballo amaestrado. Le obligó a pasar por encima de unos obstáculos. El animalito echó a rodar tres.

Sabe que lo manda una mujer y se muestra remolón –díjonos Zizine– ¡Ah! si lo mandara un hombre… ¡De otro modo andarían las cosas! […]

Pero ¡silencio!... Acaba de salir a la pista la conocida Regina, hija única de Willy Frediani, viuda del payaso Paco Busto. Sumamente distinguida, Regina, hermosa amazona, dedícase con preferencia a la danza ecuestre llamada alta escuela […].

La principal atracción de aquel programa, sin embargo, era, por lo que hace a los números ecuestres, la famosa columna de tres a caballo, especialidad de los Frediani, que fue creada en el año 1900, en el Nouveau Cirque de París, por Willy, su hermano Beby –el renombrado clown– y un discípulo denominado René. En Mataró, Manolo, el portador, Adolfo y el pequeño Bienvenido ejecutaban este ejercicio, sumamente difícil, la columna de tres a caballo. Dificultad que veíase considerablemente aumentada por las exiguas dimensiones de aquella pista. ¡Nueve metros y medio! ¡Y pensar que toda pista digna de este nombre ha de tener trece metros! Esto, como mínimo. Porque hay pistas como la del circo Serrasani, pongamos por ejemplo, que tienen diecisiete y medio. A pesar de ese hándicap, empero, los Frediani tuvieron buen éxito en empresa tan espinosa. Perdieron el equilibrio y dieron en tierra dos veces, es cierto. Pero con admirable amor propio, con aquella conciencia profesional, que sólo se pone paladinamente de manifiesto en el circo, repitieron el ejercicio con tenacidad e indomable fuerza de voluntad hasta que salió a la perfección. El público premió tal hazaña con abundantes y cálidos aplausos».

Gasch acaba el capítol dedicat als circs ambulants amb aquestes paraules «Hemos dado una extensión, que a muchos se antojará excesiva, a la reseña casi periodística del circo de Mataró, no sólo porque el circo Frediani era un perfecto ejemplar de circo viajero, uno de los mejores que nos ha sido dable contemplar, y esto lo hace merecedor de figurar en este capítulo dedicado al circo ambulante, sino también, y principalmente, porque, según ha podido comprobar el lector, a través de cada programa de circo transparéntense un valor, un amor al oficio, una disciplina, un amor propio, un compañerismo, que forman el alma del circo».[14]

ADLAN I EL CIRC FREDIANI. JOCS ICARIS

La periodista Pilar Bonet –finalment– també en va parlar al catàleg de l'exposició que, a l'any 1997, va tenir lloc a Mataró, a can Palauet, titulada *ADLAN i el circ Frediani. Jocs icaris*. Bonet explica com i quan va néixer aquesta nova entitat i diu, «el relat d'aquesta història és tan *adlan* còm ho fou la mateixa entitat. No comença a les sales d'una galeria d'art, ni a l'estudi consagrat del pintor: s'inicia amb l'excursió d'un grup d'artistes i intel·lectuals d'ADLAN a la ciutat de Mataró, l'any 1933, per assistir a una representació del circ Frediani, una companyia italiana d'acròbates a cavall. L'evolució d'aquest episodi dominical i festiu és una cabriola historiogràfica que ens convida a imaginar una atmosfera molt especial, carregada de forts impactes visuals i moments de tensió, de grans contrastos i paradoxes. El millor *atrezzo* per a reconstruir el temps i la gent d'ADLAN és una pista circense i la imatge dels acròbates volant cap a l'impossible, la figura més poètica. A la pista circular de la història, els poetes i els artistes són autèntics acròbates i funàmbuls a la corda fluixa. ADLAN és, en llenguatge de circ, una història de *jocs icaris*.

Durant aquella tarda de diumenge que evoquem, uns i altres, públic de l'ADLAN i gent del circ –amants del nomadisme i l'aventura– foren companys sota la carpa. I allà, acròbates i poetes, il·lusionistes i artistes, crítics i clowns, esdevenen una sola figura: la de l´Ícar alçant el vol. L'espectacle fou extraordinari i, per unes hores, la metàfora del món –la vida i els mites– es va fer tangible a la pista. En acabar, els saltadors i els Amics de l'Art Nou ho celebraren amb xampany. Aquest fet, intranscendent en qualsevol biografia més ortodoxa, té en el llibre de bitàcola del viatge adlantista un lloc d'honor. Durant molts anys, els Amics del Circ i de l'Art Nou preservarien el record de les espurnes de foc dels salts mortals dels acròbates; la marca indeleble de l'ombra de l'Ícar sobre les aigües seria el seu estigma.», i Pilar Bonet afegeix, «Els poetes Carles Sindreu i el crític Sebastià Gasch foren els animadors d'aquella excursió a Mataró organitzada per ADLAN. Durant els anys següents, i en diferents ocasions, relatarien l'experiència d'aquella tarda de circ, amb la mateixa passió que comentaven les darreres obres de Miró o els personatges de filferro de l'escultor Alexander Calder».

Pilar Bonet també diu que a partir del 1935 ADLAN compta amb dues seus filials de l'associació a Madrid i Tenerife, on es feren diverses exposicions i s'editànou el manifest.

Els Frediani van seguir actuant aquí i allà recollint èxits a les principals ciutats europees a les carpes dels millors circs o a locals estables. Willy Frediani moria a Barcelona el 24 de gener de 1947, a l'edat de 76 anys. Molts dels seus fills van seguir la vocació circense a diversos llocs del món. Una branca, però, acabaria per establir-se a Mataró. En parlem a continuació.

LES ARRELS MATARONINES

Dels Frediani ens interessa, particularment, el setè fill del matrimoni Frediani Bugny de Brailly, de nom Francesco, però que artísticament se'l coneixia com a Manolo o Ratón. Ell i la seva descendència van arrelar a la nostra ciutat.

Francisco Manolo Frediani era el més fort dels fills de Willy, nascut l'any 1902 a Vienne de Lyon (França) on es trobava «la troupe». Era el fort, la base del número de la columna de tres a cavall. Un àgil acròbata que practicava, també, la boxa i els jocs icaris a la pista.

Ana Pallarès Menéndez havia nascut a Sevilla l'any 1907, i vint anys després, el 1927, es va casar amb Francisco Frediani, a la capital andalusa, on aquest actuava. El matrimoni tindria tres filles Yolanda (1928), nascuda a Almansa, Regina (1929), a Barcelona, i Conchita (1939), a Londres.

Francisco va preparar a les seves filles Yolanda i Regina seguint el sever estil familiar. Des de molt joves, foren les principals protagonistes de diferents models de columna i de salts acrobàtics, molt elogiats pels crítics. Manolo, o la seva filla gran, Yolanda, feien de portadors, mentre Regina, la mitjana, albirava els escenaris des de dalt de tot, mantenint difícils equilibris amb la cama amunt. Eren figures de gran perfecció, bellesa i dificultat.

Quan esclata la Guerra Civil Espanyola (18 juliol 1936), els germans Frediani es trobaven actuant a Andalusia, que quedà sota l'ordre republicà. Els van confiscar els cavalls que usaven per als espectacles eqüestres. El consolat italià els repatrià a Itàlia. La Yolanda i la Regina vivien a Mataró. La Yolanda, la gran, vivia a casa de l'Aureli Isern i Maristany, i la Regina amb la família de Ramon Salas i Concepció Isern, que vivien al costat de les Caputxines, després al Carreró, que aleshores es deia carrer d'Enric Granados, i finalment al carrer de la Coma. Les dues germanes s'embarquen al moll de Barcelona amb el tio Nani i la tia Mercedes i se'n van a Itàlia, a Florència, on es retroben amb els pares. La família Frediani

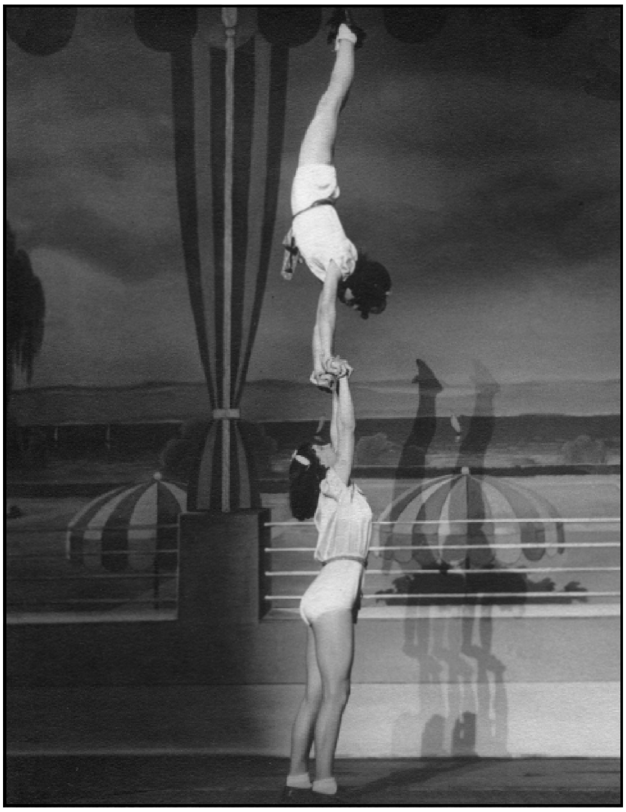

Yolanda sosté a la Regina (Berlín, 1942).
Arxiu Família Frediani.

Pallarès tornava a estar unida. Els germans Frediani actuaven per tota Europa. El 16 de desembre de 1939 va néixer la Conxita a Londres, on eren quan esclata la Segona Guerra Mundial (1939-1945). Són repatriats a Itàlia en un vaixell carregat d'italians que vivien al Regne Unit, i retornen a Florència.

A finals del 1940, en plena guerra, la Yolanda i la Regina, tenien 15 i 13 anys respectivament, actuen soles a music-halls per tota Alemanya, fent un número acrobàtic. Posteriorment s'hi suma el pare. A causa dels bombardeigs de l'aviació aliada sobre l'Alemanya nazi, la mare se'n va a Itàlia amb la filla petita, la Conxita. Durant el 1944 actuen per a les tropes germàniques i després a l'Itàlia feixista. Són a Florència quan acaba la guerra. A partir de llavors van actuar per a les tropes aliades, angleses, fins al 1947. Aquest mateix any treballen a Itàlia i van a Zurich, i després a Genève, Lugano, Milano, Gènova i finalment recalen a Barcelona. I de la Ciutat Comtal vénen novament a Mataró, on fan estada de l'11 al 16 de gener de 1948, a la casa de Ramon Salas. I de Mataró a Madrid, on actuarien durant tres mesos al Teatre de la Zarzuela, formant part de l'espectacle d'una companyia de revista italiana. I retornen a Mataró per refer forces. Al cap de poc se'n van de «tourné» per a tota Espanya i Portugal, ara sota la carpa del circ Díaz.

Regina i Yolanda al Tívoli (1949).
A darrera l'orquestra Els Verds.

Arxiu Família Frediani.

Per la Festa Major de Mataró de l'any 1948 Francisco Frediani, la seva esposa Ana, i les dues filles grans, Yolanda i Regina, actuen a Mataró formant el grup de «Los 4 Fiorentini», a la carpa del Circ Royal instal·lat a la platja. Pocs dies abans, el periòdic *Mataró*, a la secció "Al habla con..." publica una entrevista a les dues noies, de 20 i 18 anys respectivament, il·lustrada amb dues magnífiques caricatures de Manuel Cuyàs. L'entrevista, la signa APIS, Albert Pera i Segura. El periòdic, malauradament, no diu res més d'aquesta actuació a casa nostra. El dia 3 d'agost següent els Frediani, seguint la política de mantenir bones relacions, s'acomiaden de la ciutat amb una nota al *Mataró* que diu: «Despedida: El conocido artista del circo *Manolo* Frediani, que con su esposa y sus dos hijas mayores han actuado durante las Fiestas de las Santas en el Circo Royal, con el nombre de Los 4 Fiorentini. Antes de salir de nuestra ciudad nos ruega que desde estas columnas saludemos en su nombre a todos sus amigos de Mataró, agradeciéndoles muy cordialmente cuantas atenciones han tenido para él y su família».[15]

Pel mes de desembre de 1949, el dissabte dia 24, vigília de Nadal, Los 4 Fiorentini tornen a actuar a la nostra ciutat, ara al Teatre Borràs, formant part d'una companyia de revista a l'espectacle Paso a la Juventud, amb Carolito Vera, on s'anuncia al públic el seu comiat definitiu i l'imminent casament de la Regina.

La Regina Frediani es va casar el dia 3 de gener de 1950, a Santa Maria, amb el mataroní, Enric Serra, director de l'empresa Comercial Transatlàntica de Mataró, can Cabot. El matrimoni Serra Frediani tindria cinc fills, un noi i quatre noies. En l'actualitat té, a més, cinc néts i quatre besnéts.

I és a partir del casament de la Regina que el pare Francisco Frediani, la seva esposa Ana Pallarès, i la seva filla petita Conchita, s'instal·len definitivament a Mataró, a la Ciutat Jardí. La Yolanda al cap de poc es casaria amb Lluís Soler i Fonrodona. La Conxita que no va arribar mai a formar part de l'espectacle circense, seria professora d'educació física a l'institut Damià Campeny. Es va casar i va residir a Barcelona.

Francisco Frediani, es va dedicar a l'educació física a les escoles i a la preparació professional de gimnastes, tant al seu gimnàs, com al Grup Gimnàstic Lluïsos. Va entrenar també als Germans Soriano, que adquiriren una notable fama. I també a una joveníssima Pepita Sánchez, que participà com a gimnasta a les Olimpíades de Munich (1972). Francisco Frediani moriria l'any 1989, a l'edat de 87 anys i és enterrat al Cementiri dels Caputxins.

La Regina també es va dedicar professionalment a dirigir un gimnàs particular, durant quaranta anys, fins a jubilar-se.

Pel mes d'octubre d'aquest any 2014 fa un segle que els Frediani recalaren a Mataró, on actuarien diverses vegades, i on s'establí una part d'aquesta «troupe» circense i nòmada, originària de la Toscana. Els Frediani, des de finals del segle XIX fins als anys quaranta del segle XX van passejar la seva fama i el seu bon saber en el món del circ per les principals pistes i escenaris d'Europa. I la branca que arrelà a la nostra ciutat, els Frediani Pallarès, un cop retirats, es van dedicar a contagiar el seu amor a l'educació física i a la gimnàstica a la joventut local.

Els Frediani formen part, per mèrits propis, de la història cultural i esportiva de la nostra ciutat.

Manuel Cusachs i Corredor

Família Frediani Pallarès (1949).
Arxiu Família Frediani.

NOTES:

1.- Joaquim Llovet, *Mataró, dels orígens de la vila a la ciutat contemporània*, (Mataró, 2000).

2.- *Diario de Mataró y su Comarca*, (Mataró, 23 d'octubre de 1914), p. 3.

3.- *Diario de Mataró y su Comarca*, (Mataró, 10 de desembre de 1914), p. 3.

4.- *Diario de Mataró y su Comarca*, (Mataró, 5 de gener de 1917), p. 3.

5.- «Espectáculos. Teatro Circo Clavé.- Sábado y Domingo, 30 y 31. Grandioso éxito de la compañía que dirigí Mr. Willy Frediani. Debus importantes nunca visto en Mataró, tal como se presentan en los grandes circos de París y Bruselas. Sensacional repertorio ecuestre, gimnástico, acrobático, mímico y cómico, musical y excéntrico». *Juventud*, (Mataró, 13 de setembre de 1916), p. 3. El mateix periódic, el 9 de febrer de 1917, publica una gasetilla que parla del comiat de la companyia. Diu textualment «Circo Clavé.- Despedida definitiva de la gran compañía Frediani, con varios debuts de gan merito artístico. Últimos días de la grandiosa pantomima La Feria en Sevilla. ¡Adiós a Mataró! Por el gran Baby».

6.- *Diario de Mataró y su Comarca*, (Mataró, 4 de març de 1920), p. 2.

7.- Francesc de P. Enrich i Regàs, *La vida a Mataró al primer quart de segle*, (Mataró, 1987).

8.- *Diari de Mataró i sa Comarca*, (Mataró, 13 de març de 1920 i 18 de març de 1920), p. 3.

9.- *La Publicitat*, (Barcelona, 5 de març de 1933).

10.- Pilar Bonet, Catàleg de l'exposició *ADLAN i el circ Frediani*, (Mataró, 1997), p. 12.

11.- *Diari de Mataró,* (Mataró, 16 de març de 1933), p. 2.

12.- *Diari de Mataró,* (Mataró, 13 de març de 1933), p. 1.

13.- *Diari de Mataró,* (Mataró, 23 de març de 1933), p. 2.

14.- Sabastià Gasch, *El circo y sus figuras*, (Barcelona, 1946), p. xx

15.- *Mataró*, (Mataró, 3 d'agost de 1948), p. 1.

BIBLIOGRAFIA

Alexandre Cirici i Pellicer, «El temps de l'ADLAN», *Presència de Joan Prats*, Ed. La Polígrafa, (Barcelona, 1976).

Josep Corredor-Matheos, «ADLAN us interessa. ADLAN us crida», a *Cuadernos de arquitectura*, (Barcelona, 1970), p. 28.

Sebastià Gasch, «Un circ ambulant. Una tarda amb la família Frediani», *Mirador*, (Barcelona, 1933).

Sebastià Gasch, *El circo y sus figuras*, (Barcelona, 1946).

Sebastià Gasch, «Los Frediani», *Destino*, (Barcelona, 1955).

Sebastià Gasch, «Recordando a BEBY, payaso extraordinario», *El Noticiero Universal*, (Barcelona, 1966).

Sebastià Gasch, «El circo por dentro», *Destino*, (Barcelona, 1961).

Sebastià Gasch, «Los Frediani», *Destino*, (Barcelona, 1967).

Josep M. de Sagarra: «L'aperitiu», *Mirador*, (Barcelona, 28 de desembre de 1935).

Lluís Soler i Fonrodona, «Espectacle, circ i varietats a Mataró», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 44, (Mataró, octubre 1992).

Diario de Mataró y su Comarca, (Mataró, 1914, 1917).

Diari de Mataró i sa Comarca, (Mataró, 1920).

Diari de Mataró, (Mataró, 1933).

El Liberal, (Mataró, 1914).

Iluro Sport, (Mataró,1966-1972)

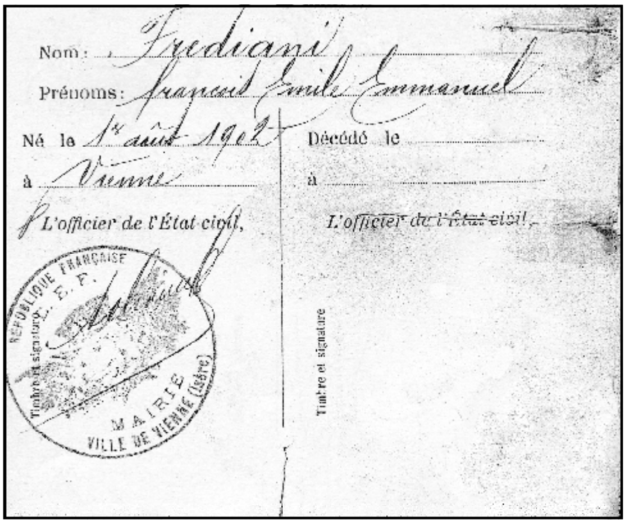
Nom: Frediani
Prénoms: François Emile Emmanuel
Né le 1er août 1902 à Vienne
L'officier de l'État civil,
Décédé le
à
L'officier de l'État civil,
Timbre et signature
République Française
Mairie
Ville de Vienne (Isère)

Llibre de Família Frediani Bugny. Inscripció del naixement de Francisco. 1r. d'agost de 1902, a Vienne, departament de La Loire, França.

Arxiu Família Frediani.

Tot i que l'estat espanyol es va mantenir neutral, l'impacte de la Guerra Europea va ésser molt important, tant a Catalunya, com a Mataró.

L'article que segueix explica la posició dels mataronins davant del conflicte i les seves conseqüències en la vida ciutadana.

Joan Safont i Plumed és advocat i ha treballat el tema durant els cursos de doctorat. Ha escrit el llibre *Per França i Anglaterra. La Primera Guerra Mundial dels aliadòfils catalans*, publicat l'any 2012.

NOTÍCIA DE L'IMPACTE DE LA GRAN GUERRA (1914-1918) A MATARÓ

La Gran Guerra va tenir el seu detonant en l'assassinat el 28 de juny de 1914 a Sarajevo, capital de Bòsnia, de l'arxiduc Francesc Ferran i la seva esposa Sofia Chotek von Chotkowa, a mans del jove activista serbi Gavrilo Princip. Dos dies després, i en una pàgina interior, el *Diario de Mataró y su Comarca* dóna la notícia del «asesinato de los principes herederos de Áustria».[1] L'assassinat va posar en guàrdia tota Europa. Des de la guerra francoprussiana, Europa vivia en una època de relativa pau i prosperitat. És el que s'ha anomenat nostàlgicament la Belle Époque, l'època daurada de la qual van parlar escriptors com Stefan Zweig. L'època de la industrialització i dels descobriments científics i geogràfics; de les rivalitats entre els grans imperis colonials a l'Àfrica, Àsia i Oceania, d'entre els quals Alemanya se sent exclosa, i de la set de revenja entre els diferents estats (França, per exemple, havia perdut l'Alsàcia i la Lorena, una ferida profunda per al seu orgull nacional). Europa és regida per monarquies entrellaçades per relacions familiars, la burgesia gaudeix del seu poder econòmic i polític, mentre es fan visibles grans desigualtats socials a les quals els règims més o menys liberals no saben donar resposta, fet que portarà a l'extensió, entre el proletariat, de les noves doctrines obreristes.

Àustria-Hongria va reaccionar a l'assassinat de l'hereu imperial enviant un ultimàtum a Belgrad. La no acceptació de l'ultimàtum suposaria la guerra, però era evident que si Àustria atacava un aliat de Rússia, com Sèrbia, l'abast de la conflagració aniria més enllà dels Balcans. De tota manera, el regne serbi es va avenir a gairebé totes les draconianes demandes austríaques, excepte la que feia referència al fet que policies austríacs poguessin operar a Sèrbia. Àustria, però, no es va donar per satisfeta. Aquells dies el *Diario de Mataró* ja mantenia una secció anomenada «La guerra austro-serbia», que aviat passaria a ser «La guerra europea».[2] Les pressions del kàiser Guillem II havien estat des del principi darrera de l'escalada bèl·lica, i finalment la declaració de guerra no es va fer esperar. L'atac a Sèrbia va mobilitzar Rússia, mentre Alemanya li declarava la guerra, i França, aliada de Rússia, responia amb el desplegament de tropes al llarg de la frontera. Anglaterra, amb qui la III República Francesa mantenia el que s'anomenava Entente Cordiale, va fer honor als seus acords i es va situar al costat dels seus aliats quan les tropes alemanyes van envair Luxemburg i van violar la neutralitat belga per atacar França. Només hi faltava l'Imperi Otomà, que va situar-se al costat dels Imperis Centrals en la que es va anomenar Triple Aliança. Com anunciaran tots els diaris, el 4 d'agost de 1914, la guerra era un fet.

L'esclat de la guerra va produir un entusiasme bèl·lic i patriòtic sense precedents. La població francesa, aplegada en el que se'n va dir la Union Sacrée, aclamava els soldats que marxaven feliços i decidits «Á Berlin», mentre a la capital alemanya, la infanteria cantava mentre pujava als trens «Nach París». A Anglaterra l'allistament va superar les previsions. Joves de totes les nacionalitats –francesos, russos, alemanys, austríacs, turcs, anglesos, canadencs, australians, neozelandesos, austríacs, hongaresos, txecs,...– creien que aquella seria una guerra curta, que vencerien de seguida l'enemic, i que per Nadal ja podrien ser a casa, amb la seva estimada. Intel·lectuals i polítics van abonar la idea que aquella era una guerra per la civilització, on la *Civilization*

francesa hereva de la Il·lustració s'enfrontava, sense matisos, a la *Kultur* alemanya, fruit de l'idealisme germànic. Una guerra fins i tot per la pau, una guerra que seria la guerra que acabaria amb totes les guerres. Com sabem, estaven tots ben equivocats.

Pel que fa a la monarquia espanyola, el govern del conservador Eduardo Dato va declarar la neutralitat oficial: «Declarada por desgracia, la guerra entre Alemania, de un lado, y Rusia, Francia y el Reino Unido de la Gran Bretaña e Irlanda, sucesivamente de otro, existiendo el estado de guerra entre Austria, Hungría y Bélgica, el gobierno de Su Majestat se cree en el deber de ordenar la más estricta neutralidad a los súbditos españoles, con arreglo a las leyes vigentes y a los principios del Derecho Internacional Público. En consecuencia se hace saber a los españoles residentes en España o en el estranjero, que ejerciendo cualquier acto hostil que pudiera considerarse contrario a la más perfecta neutralidad, perderá el derecho a la protección del Gobierno de Su Majestad y sufrirán las consecuencias de las medidas que adopten los beligerantes, sin perjuicio de las penas en que incurrieran con arreglo a las leyes de España. Seran igualmente castigados con arreglo al artículo 150 del Código Penal, los agentes nacionales o estranjeros que verificasen o promovieran en territorio español el reclutamiento de soldados para cualquiera de los ejércitos o escuadras beligerantes».[3]

Aquella era l'única opció possible per a Espanya. El líder de la Lliga Regionalista, Francesc Cambó serà molt clar: «Hem de ser neutrals perquè no podem ser una altra cosa».[4] La decisió de mantenir-se neutrals davant el conflicte mundial va ser àmpliament compartida per la majoria de partits polítics dinàstics. No obstant això, la divisió de l'opinió pública entre aliadòfils –partidaris dels aliats, França i Anglaterra principalment– i germanòfils –partidaris dels imperis, especialment d'Alemanya– es viurà en tots els sectors socials de l'estat. En una cort germanòfila dominada per la Reina Mare Maria Cristina, arxiduquessa austríaca, només el rei «y la canalla», segons el mateix Alfons XIII (casat amb una princesa anglesa), eren aliadòfils. Els terratinents, amplis sectors de la burocràcia, la majoria del clergat i l'exèrcit fornien les files germanòfiles. A favor dels aliats, s'hi posicionarien obertament amplis sectors de les classes mitjanes i professionals liberals, una part important dels intel·lectuals, els republicans, els radicals, reformistes i socialistes i les burgesies catalana i basca. Per als diferents sectors aliadòfils, la victòria d'Anglaterra i França representava el triomf de les idees de llibertat i democràcia i la possibilitat de capgirar el sistema polític de l'Espanya del moment, en un sentit democràtic i, en el cas català, favorable als plantejaments d'autonomia.

A Mataró, com no podia ser d'altra manera, també es viurà amb passió la gran conflagració europea. El *Diario de Mataró*, en una línia de neutralisme lleugerament germanòfil, segueix l'actualitat del conflicte a través de notes d'agència proporcionades per les potències contendents i la reproducció d'articles publicats a diaris d'abast nacional, especialment els de l'escriptor germanòfil José Maria de Salaverría, però també del francòfil director de *La Vanguardia*, Miquel dels Sants Oliver. L'enyorat escriptor Joaquim Casas i Busquets, nascut a Blanes l'any 1911 i arribat a Mataró amb la seva família els darrers anys de la Gran Guerra, recordava l'ambient d'aquella època: «...Em sembla oportú destacar quin era el clima ciutadà mataroní quan es va fundar el Cau. La Primera Guerra Mundial, que la gent anomenava la guerra europea, petava de valent i no es veia pas clar qui la guanyaria. Espanya era neutral, però els habitants de Mataró es manifestaven se-

La Rambla (c. 1915).

Postal Fototípia Thomàs, Barcelona.
MASMM. Arxiu d'Imatges. Col·lecció Francesc de P. Enrich i Regàs.

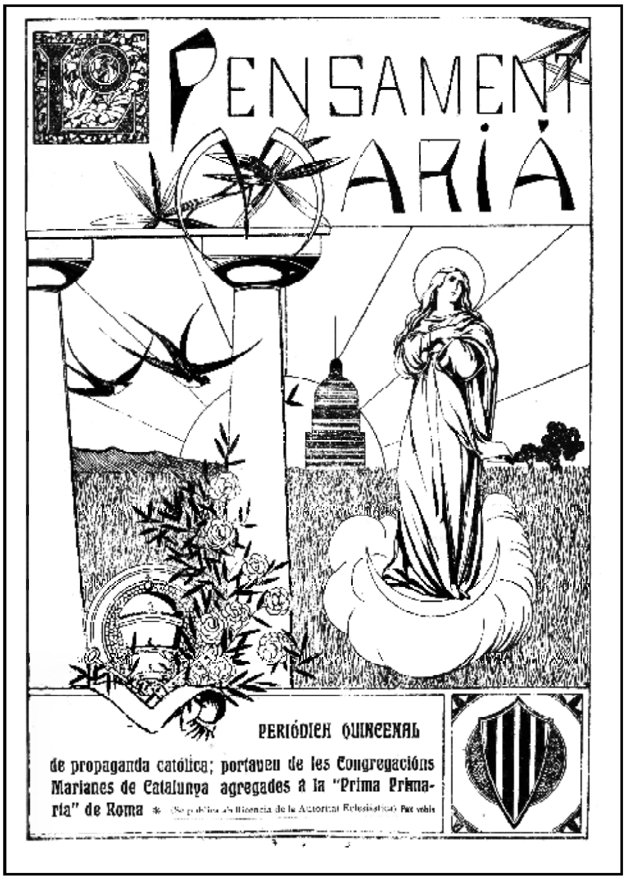

Capçalera del periòdic *Lo Pensament Marià*, a l'època de la Guerra Europea. MASMM. Hemeroteca.

parats en matèria de simpatia als combatents. La majoria no s'amagava de dir-se partidària dels aliats: França, Anglaterra i la resta. La minoria, especialment benestant, s'embadalien amb el canó del quaranta-dos i amb les gestes bèl·liques que protagonitzaven els soldats dels imperis centrals: Alemanya, Àustria-Hongria i els altres. Tota la quitxalla col·leccionava cromos amb escenes de batalles presidides pel kàiser Guillem, per l'emperador Francesc Josep, pel tsar Nicolau, pel Rei Jordi, pel president Poincaré i pel monarca de Montenegro, que tenia la capital a Cetinje, a la banda est de l'Adriàtic. Els cromos eren de la xocolata Ametller.

La ciutadania liberal i obrera era aliadòfila. Els amics dels sabres, les sotanes i els rics, més aviat germanòfils. A l'Ateneu es festejaven els triomfs dels mariscals Joffre, Foch i Pétain. Als cercles patronals i religiosos –amb exclusió de Santa Anna– es desitjava la victòria de Ludendorff i Hindenburg. Els russos, aleshores, eren gairebé ignorats.

No cal dir que els fundadors del Cau feien la guerra, la seva guerra de paisà, al costat de França».[5]

A l'altra banda de la lluita de paper que faran els joves del Cau Grillat, s'hi trobaran les publicacions catòliques de la ciutat, com *Lo Pensament Marià*, òrgan de les Congregacions Marianes, on el rector de Santa Maria Dr. Josep Roig a través del text titulat «Deus non irridetur» -De Déu ningú se'n burla-, presenta la idea de la guerra com a redempció pel greu pecat d'apostasia de les nacions d'Europa.

«No és nostre objecte examinar les causes més o menys complexes de la terrible guerra mundial, ni aventurar vaticinis respecte de qui serà la definitiva victòria: deixem aquesta tasca al judici d'estadistes i tècnics a qui des d'ara compadim. Si tractem de destriar l'embolicada madeixa del passat, i més encara si pretenen escórrer el vel de l'esdevenir. Nosaltres estudiarem la guerra a través del prisma moral, veient-hi en ella la terrible sanció divina contra les apostasies i els grans crims socials comesos modernament per algunes nacions de la vella Europa, en sa carrera desenfrenada d'impietat i ateisme».[6]

A aquesta tesi s'hi sumarà l'altra publicació confessional de la ciutat, *La Veu del Círcol*, del Círcol Catòlic d'Obrers de Mataró, que atribuirà el càstig a la laïcitat de França, que havia establert la separació de l'Església i l'Estat pocs anys abans: «El poble alemany està convençut de la seva potència militar i productiva i de la missió civilitzadora de la seva raça i avui veu oportú llençar-se a una aventura que de retardar-la seria més arriscada.

La Europa cal confessar que té lo seu enemic més terrible en la França contemporània, puig ella és un foco d'irreligió i d'immoralitat i així com en l'antiga Roma Déu la feu providencialment la mestressa del món premiant les virtuts naturals que tenia el seu poble, sobretot lo esperit de justícia, i en los últims de la seva existència era centre de corrupció dels pobles i Déu la castigà permetent caure damunt d'ella l'allau dels pobles bàrbars del nord d'Europa, ¿Seria res d'estrany que la França apòstata i corrompuda dels nostres dies sentís el pes misteriós de la justícia del cel per mediació del poble tudesc?».[7]

Al mateix article, l'autor no s'està de preveure les conseqüències catastròfiques d'un conflicte que aviat es veuria que no seria breu.

«Lo que cal preveure és que aquesta lluita gegantina de les nacions més poderoses d'Europa escolarà els estats en tanta de manera que tardaran forces anys en refer-se, puig la nombrosa pèrdua

d'homes útils per a la producció jamai podran ser substituïts de prompte i la potencialitat productiva quedarà fins que vinguin les successives generacions a reemplaçar als homes que desapareguessin en la lluita».

I uns paràgraf més avall, hi introdueix un tema absolutament cabdal per comprendre l'impacte de la Gran Guerra a Catalunya, la qüestió de les nacionalitats d'Europa. En concret, s'hi afirma: «¿Podria ser també aquesta conflagració europea el càstig de la injustícia comesa en tantes nacionalitats que es veuen privades de la seva independència per l'ambició de reialmes que s'han fet grans a costa d'aquelles?»

És a dir, les nacionalitats oprimides pels imperis, la qüestió de les minories europees, planarà des del primer moment en els comentaris sobre la guerra que es feien des de Mataró.

Però, no tot era tan senzill. Ni la posició del clergat espanyol i català era unànimement pro germànica, ni això ens pot fer oblidar la campanya patriòtica i propagandística que emprendran els episcopats de França i de Bèlgica, el punt flac de la germanofília catòlica. Per acabar-ho d'adobar, l'any 1915 Itàlia entrarà en el conflicte al costat dels aliats. Aquestes contradiccions d'uns i altres davant la guerra, els combats ideològics, les disputes, les polèmiques, els atacs i les respostes també es viuran a la premsa mataronina. Com hem vist, la colla del Cau Grillat es situarà a l'avantguarda de la francofilía i des de la seva tribuna, *Fortitut*, serà l'encarregada d'assenyalar algunes d'aquestes contradiccions al discurs antialiat dels seus oponents locals. En aquest sentit, Emili Saleta escriu: «L'arquebisbe de Tarragona, el Doctor Antolín López Peláez, un dels pocs prelats de talent que queden a Espanya, diu que no arriba a comprendre com els nostres catòlics han pogut fer-se seva la causa dels violadors de Bèlgica, no comprèn com poden fer ostentació pública i descarada en favor d'Alemanya i en contra de França i d'Itàlia, que al fi i al cap són nacions catòliques.

Els nostres catòlics, sortint en defensa de la luterana Alemanya, de l'Alemanya de Kant, de Nietzsche, de Schopenhauer, de l'Alemanya estoica i materialista, és per a mi una paradoxa.

Oh no és d'aquesta Alemanya que som admiradors nosaltres, ens sembla sentir que diuen.

Però és doncs que sou admiradors de l'Alemanya de Bismark el maquiavèl·lic, qui afirmà que l'imperi germànic havia de créixer i desenrotllar-se per el foc i per el ferro?

És que sou admiradors de l'Alemanya qui per boca del seu canceller Betmann-Holweg declara en ple Reichstag que els tractats internacionals són trossos de paper *Stück papier*, que la necessitat no té llei, *Not kennt kein Gebot*, i que finalment declara també que quan es tracta de la vida pròpia la consciència és una cosa que fa nosa?»[8]

En un altre ordre de coses, el 6 d'agost de 1914, el president de la Mancomunitat de Catalunya, Enric Prat de la Riba, convocà els parlamentaris i les corporacions empresarials catalanes per constituir una Junta Econòmica que aconseguís del govern central mesures per normalitzar la situació de pànic davant la restricció del crèdit i les dificultats d'importació. Paral·lelament, es va constituir la comissió municipal pro Zones Franques, perquè el port de Barcelona tingués una zona de comerç neutral que afavorís la gran febre exportadora que va suposar per a Catalunya la sort de poder comerciar amb tots dos bàndols alhora. A Mataró, l'inici del conflicte europeu també va despertar

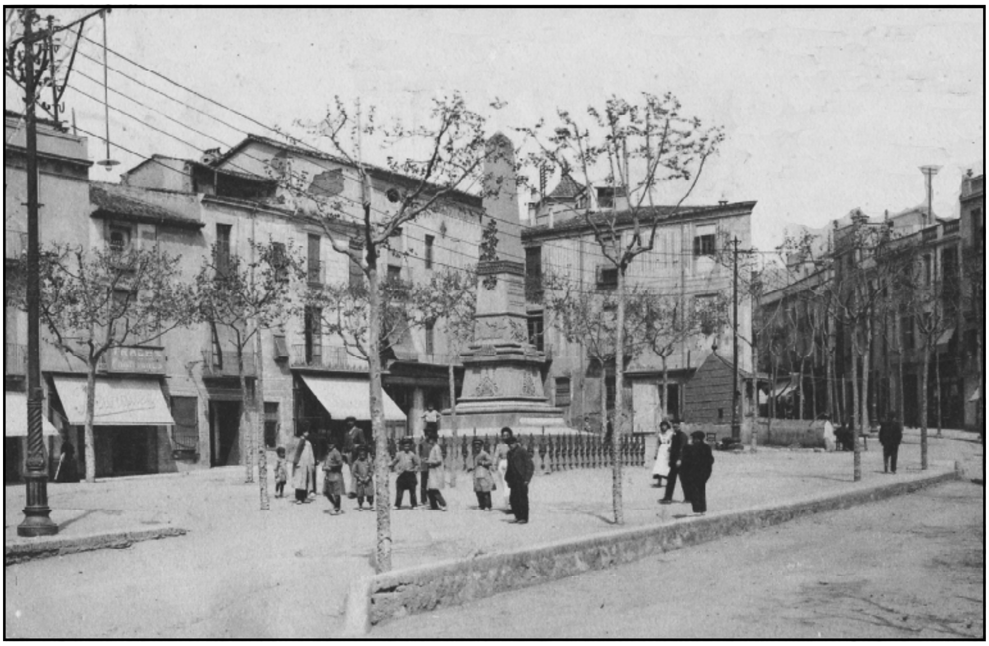

Plaça Santa Anna (c. 1915).

Postal Fototípia Thomàs. Edició H. Abadal, Mataró. MASMM. Arxiu d'Imatges. Col·lecció Francesc de P. Enrich i Regàs.

seriosos temors entre les autoritats de la ciutat. A la sessió del consistori del 12 d'agost de 1914 es va fer la següent proposta: «Terminada la orden del día fue leida una proposición subcrita por el concejal Sr. Rodríguez para que se nombre una comisión en el seno del Ayuntamiento que estudie los medios que esten al alcance del Municipio, en especial la apertura de trabajos, con el fin de aminorar en algo la miseria que se avezina con motivo del conflicto europeo y mitigar en esta localidad los desastrosos efectos de la imminente paralización de las indústrias. Declarada urgente y emitido dictamen por la Comisión de Gobernación la aprobó el Ayuntamiento, acordando que compongan la expresada comisión especial el srs. Alcalde [Fradera], Palomer, Borràs, Cuadras y Rodríguez».[9]

La realitat és que la Gran Guerra va ser un baló d'oxigen, la darrera oportunitat per fer grans negocis abans d'una gran crisi que no trigarà gaires anys a esclatar. Cal tenir en compte que des de la pèrdua de Cuba, Puerto Rico i Filipines, el mercat exterior dels fabricants de gènere de punt s'havia anat reduint, i que la competència japonesa al mercat asiàtic, italiana a l'Àfrica colonial i l'Amèrica del Sud, i alemanya i francesa al propi mercat nacional, havien anat reduint progressivament les exportacions catalanes, gairebé en un 16% del 1905-1908 al 1910-1914. En aquestes, havia esclatat la guerra i el que semblava, com dèiem, un conflicte d'estiu, acabaria derivant en una llarga i cruenta conflagració sense, a priori, un vencedor clar. Els efectes econòmics a nivell mundial no es feren esperar; les principals indústries productives mundials van restar aturades, o bé es reconvertiren en indústries prioritàries per a la situació bèl·lica, armament, siderúrgia, carbó, aeronàutica. Per tant, la necessitat de provisions en aquells sectors de consum massiu, com era el tèxtil, que havien quedat desatesos, suposava una prioritat que els estats bel·ligerants no podien complir.

Per als fabricants catalans, una vegada superats els primers temors, a partir de 1915, apareixen de cop nous mercats exteriors, es refà el mercat interior, s'esvaeix la competència dels principals competidors en els antics mercats i les exportacions viuen un creixement espectacular. De 1915 a 1919 les exportacions que havien vist caure, augmenten un 78,5% a tot Catalunya. De tota manera, el gènere de punt mataroní, a diferència de la indústria llanera i cotonera de Sabadell i Terrassa, s'adreçava més a la demanda civil dels països neutrals que no pas a les comandes militars dels països bel·ligerants. A més, cal tenir en compte que el gènere de punt es veié afectat per la irregularitat en el subministrament de cotó (per les dificultats d'exportació d'Egipte i la Índia, el bloqueig anglès i les restriccions nord-americanes), la manca de colorants i d'agulles. En aquest sentit, cal recordar que la principal indústria siderúrgica era l'alemanya, i el bloqueig aliat impedí a la indústria espanyola proveir-se'n, fet que s'intentà resoldre amb negociacions internacionals per aconseguir importar-les d'Alemanya, amb importació dels EUA i fins i tot amb iniciatives locals per fabricar-ne. Això explica perquè l'exportació de gènere de punt «només creix» un 78'5%, quan el total de l'exportació de la indústria cotonera catalana augmenta un 154,4%. Aquesta fal·lera exportadora permeté electrificar la indústria mataronina, la instal·lació de motors accionats per aquest mitjà, i, a la llarga, la proliferació de petites i mitjanes indústries.

En resum, com es pot llegir al treball de Montserrat Llonch *El gènere de punt a Catalunya i a Mataró* «L'experiència de la Gran

La Riera. (c. 1910).
Postal Ed. Àngel Toldrà Viazo, Barcelona.
MASMM. Arxiu d'Imatges.
Col·lecció Francesc de P. Enrich i Regàs.

Guerra portà, a curt termini, uns beneficis quantiosos per als fabricants de la indústria del punt. Com succeí en el conjunt del tèxtil català, augmentà el volum exportat i, encara més, el seu valor. Aquesta excepcional situació tenia origen en el fet que les fàbriques dels principals països competidors estaven paralitzades per la Guerra, per les necessitats extraordinàries i urgents dels exèrcits de campanya i per la manca de concurrència d'aquests països en el mercat americà. El cas fou que l'augment i la urgència de la demanda d'articles va resultar molt superior a l'oferta dels productors, i aquesta va ser la raó per la qual la mateixa situació de carestia d'articles pressionà els preus a l'alça. Les condicions comercials també eren excepcionals:... «debido a la anormalidad que atravesaba Europa, el fabricante de géneros de punto esperaba en su despacho o almacén la visita del comprador, que aceptaba la mercancía y el precio que le ofrecían sin examen ninguno y admitiéndolo todo» (Cita de N. Calau, «El porvenir de la indústria del género de punto» *Cataluña Textil*, núm. 184 de gener de 1922)».[10]

És l'època daurada dels nous rics, quan es fan i desfan fortunes, i la frivolitat campa pels cabarets i teatres del Paral·lel de Barcelona, una ciutat neutral que es converteix en el refugi d'artistes, espies i passavolants. Cal tenir en compte, però, que aquesta bonança no va arribar a tothom. La ràpida alça dels preus, i la pèrdua del valor adquisitiu de la moneda que portaria aparellada, serien l'espoleta de la gran conflictivitat social dels anys següents. Marcats per les vagues, paradigmàticament la coneguda com a Vaga de la Canadenca, el *lock-out* empresarial i els enfrontaments violents entre el Sindicat Únic, obrer, i el Sindicat Lliure, a sou dels interessos patronals, que a la llarga conduirien a la dictadura del general Primo de Rivera. A més, no podem oblidar que de Rússia arribaven les notícies d'una revolució que havia acabat amb l'ancestral monarquia tsarista. Pel maig de 1917, encara faltaven uns mesos perquè els bolxevics de Lenin prenguessin el Palau d'Hivern i arribessin al poder –amb la consegüent retirada de la guerra–, però des de Mataró, el doctor Lluís Viladevall i Matheu escrivia al setmanari nacionalista *La Nau* un article premonitori, on es preguntava: «¿Què succeirà ara a Rússia, després de la caiguda del tron?

Probablement el mateix que a l'Anglaterra de l'any 1640, i el mateix que a França després de la Revolució. Perquè, és la mateixa humanitat qui actua a traves dels segles, amb els mateixos vicis i les mateixes exaltacions.

Rússia haurà de passar per un període més o menys llarg de represàlies, d'anarquia i desgavell, en que mana qui més crida i és més radical en les seves utopies, en que tothom vol governar i ningú sap obeir. ¿Com voleu que es porti bé i pietosament en la borratxera de la victòria un poble que el despotisme havia procurat mantenir sempre en la ignorància més supina i acostumat a que el tractessin del modo més arbitrari i feroç?

Aquesta gran Revolució ha de ser semblant a les altres, a la francesa sobretot. Podrà ser que hi faltin els genis, com Danton, però, quan en llegirem la història, hi hem de trobar sens dubte reproduïts els mateixos motllos d'aquella, i a bon segur que no han de faltar-hi una supèrbia hàbil com Robespierre i un monstre de crueltat i de cinisme com Marat. De moment ja sabem que el socialista Lenine, acabat d'arribar del desterro amb passaport alemany s'havia instal·lat de seguida, ell i la seva colla, en un palau de Petrograd.

¿I què vindrà després?

Després ve la dictadura, la força d'un gegant que amb mà de ferro domina els esdeveniments, posa terme a l'anarquia, i adreça la revolució, primerament a benefici del país fatigat que l'aclama com a alliberador, però més tard en profit propi. Anglaterra va tenir el seu Cromwell; França tingué el seu colós Napoleó.

¿I després?

Per fi, després de moltes oscil·lacions i provatures, de regressions més o menys disfressades cap a l'antic regisme, de convulsions i revoltes, per fi, després de molts anys arriba un xic de verdadera Llibertat, d'aquella Llibertat per la qual s'ha fet la Revolució i que no frueixen certament aquells mateixos que l'han feta, ni de vegades els seus fills».[11]

Recordem, a més, que l'any 17 és un any absolutament convuls, on Espanya no entra a la guerra, però la guerra entra a Espanya. La situació de decadència, de fin de «siècle», de final de règim sembla que ha tocat fons, en un estiu en què s'encadenen l'aparició de les Juntes de Defensa, sindicals clandestins d'oficials «peninsulars» descontents amb la política d'ascensos i privilegis dels «africanistes», l'Assemblea de Parlamentaris, liderada per Francesc Cambó, per impulsar una política constituent davant la negativa del govern espanyol a reobrir les Corts, i la la vaga general organitzada l'agost d'aquell any per la CNT i la UGT. La censura militar es batrà sobre les publicacions, com *La Nau* que després d'articles i portades vetades, publica, «No es pot parlar de disciplina militar; no es poden fer comentaris a la qüestió internacional; no es pot dir res del moviment del vaixells mercants o de guerra ni de tropes. Ni una paraula de vagues i, sobretot, no es pot judicar l'actitud d'Espanya davant de la guerra, ni es pot tocar res que afecti als interessos de la monarquia».[12]

Capçalera del Setmanari *La Nau*

La guerra i la inoperància governamental també van afectar a una altre de les produccions estrella de la Costa de Llevant, la patata primerenca o Royal Kidney –les famoses Mataró Potatoes. Diversos són els articles que fan referència a les tones de patates que es podreixen als molls per l'impediment d'exportar-les i les collites perdudes. Joan Ragué, a *La Nau*, ho relaciona ràpidament amb la necessitat de reforma del país.

«Jo, com agricultor i com a representant d'aquesta per mi molt estimada contrada, comparteixo sincerament el trasbals, no puc menys de reconèixer que el mal és derivació d'un mal eminentment superior, que té les arrels en el règim caduc de l'Espanya decadent, tolerat i fins protegit, potser inconscientment durant molts anys, pel poble de Catalunya.

I quan Catalunya és ja al brancal de la porta de la seva redempció, cal dir-ho i és molt dolorós en aquests dissortats moments, que es presenta els nostres ulls l'espectacle tristíssim de la submissió d'una part d'aquell poble, dels districtes de Mataró i Arenys de Mar, a l'estat centralista.

¿De què han servit, amics llevantins, el servilisme continuat de tants anys?»[13]

Amb l'any 1918 s'iniciava la campanya autonomista que havia de permetre assolir un estatut d'autonomia que dotés de poder polític la Mancomunitat, estrenada el mateix any 14. Tant per als afins a la Lliga Regionalista, com per al nacionalisme republicà, la Gran Guerra suposava l'oportunitat definitiva per aconseguir un nou estatut per a Catalunya. Només cal recordar que, amb l'entrada dels Estats Units d'America a la guerra l'any 1917, el president Thomas Woodrow Wilson proclama els seus famosos 14 punts, entre els quals destaca el dret de les petites nacions a autodeterminar-se. A Catalunya, on s'ha donat un suport majoritari i entusiasta als aliats, molts senten que el moment ha arribat. L'estratègia d'internacionalitzar el plet català, impulsada pels sectors més aliadòfils de la petita burgesia catalanista, i l'aureola heroica dels voluntaris catalans, justificaven que França, agraïda, intercedís per tal que Catalunya aconseguís el lloc que li corresponia en el concert de les nacions lliures davant l'endarrerida monarquia espanyola. La passió wilsoniana coincidirà en el temps amb la campanya autonomista, portada a terme entre 1918 i 1919, i en marcarà les esperances i ambicions.

La revista *La Nau*, que representava a Mataró els sectors més dinàmics i nacionalistes de la Lliga, amb una estètica noucentista patent des de la pròpia capçalera, es farà ressò d'aquesta campanya des de les seves pàgines. El 9 de juny de 1917 encapçala la seva portada amb un editorial que porta per títol «Els drets de les nacionalitats», i a la pàgina següent el doctor Viladevall hi escriu: «El resultat decisiu de la victòria ha de fer-se sentir d'una manera o d'una altra en tots els pobles i en totes les nacions. La faç del món té de canviar política i socialment: o hem de retrogradar i tornar a una mena de feudalisme baix el domini de l'espasa ssota el dret, el dret únic, de la força activa, o bé, donant per acabada l'era de llibertat que va marcar la Revolució Francesa, començarem una altra època de Llibertat més segura, més veritable, més en harmonia amb el progrés i la constitució dels pobles.

Després de les declaracions fetes per totes les grans potències, cap d'elles podrà negar-se, arribada que sigui l'hora de la pau, a escoltar la veu i les justes aspiracions de les petites nacionalitats. I Catalunya com Bascònia hauran de tenir-la aquesta veu, i fer-la sentir en el saló de conferències amb el mateix dret que Polònia, Alsàcia, Irlanda i Finlàndia i tantes altres nacionalitats històriques actualment més o menys oprimides.

Per això cal fer constar ben alta la personalitat de Catalunya. No som una regió, no, som una nació amb història i llengua pròpia, absorbida, però no confosa dintre l'estat espanyol».[14]

Una setmana després, el mateix Viladevall es pregunta «Si degués verificar-se demà el plebiscit que el president Wilson proposa per a que les petites nacionalitats oprimides donin a conèixer lliurement les seves aspiracions i decideixin elles mateixes el seu pervindre ¿quina fóra la resposta que donaria Catalunya? ¿Tindríem els catalans la plena consciència de les nostres necessitats, per a que,

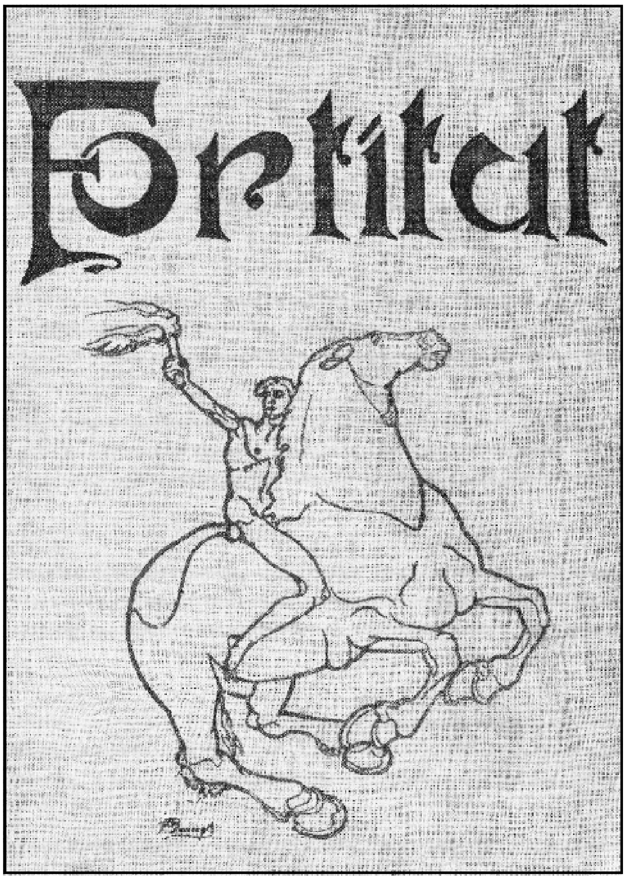

Portada de la revista *Fortitut*.

deixant-nos de prejudicis arcaics, optéssim resoltament per la salvació definitiva?

[...]

Ara Catalunya està sobre el camí ferm per assolir les seves reivindicacions econòmiques i polítiques que li seran la vida. Fóra eufemismes. Els directors de la política catalana ens han marcat ben clara i determinant la nostra orientació, que és el Nacionalisme.

Catalunya és una Nació i les seves aspiracions no poden ser altres que el lliure i fecund desenvolupament de la seva personalitat».[15]

Des de l'altra publicació nacionalista de la ciutat, *Fortitut*, publicada des dels inicis de 1917 per la colla del Cau Grillat organitzada aviat en un Centre Nacionalista Radical, s'afirmarà la importància de l'aliadofília catalana i dels voluntaris catalans, vital per aconseguir situar el cas català a la taula de negociacions. Salustí Ferrer, de Premià de Mar, escriu per les mateixes dates «No hem d'oblidar que Catalunya és una nació, i que aquesta nació està degudament representada prenent part molt activa en l'actual guerra, que son esforç no es gens petit, puix una nació de cinc milions d'habitants que dóna un contingent de cinc mil homes purament voluntaris, és un acte de gran vàlua i d'una recompensa ben merescuda.

Catalunya, lligada i oprimida, no ha pogut mostrar francament ses simpaties pels aliats com ho feren en altres temps nostres avantpassats en les lluites que nostra història ens recorda.

No ha pogut Catalunya parlar i obrar amb la llibertat que per altres nacions l'ocasió se'ls hi ha mostrat propicia, posant-se com sent davant la humanitat tota; però sos fills lliures, quina sang noble corre per ses venes i quins cors tenen declarada la guerra als tirans centralistes s'han fet voluntaris generosament, i són allà al front de batalla, a les trinxeres, a les fredes terres franceses, barrant el pas als botxes bàrbars, representant nostra nació esclava i oprimida que lluita ja fa molts anys per la llibertat del seu poble.

[...]

Deixarà Espanya tal volta de prendre part en la conferència de la pau per sa pròpia culpa, mentre que la nació catalana, encara que lligada i oprimida per l'estat central, s'hi haurà guanyat no sense mèrit, un lloc modest que serà la pedra fonamental dels futurs destins de la nostra pàtria, i les primeres clarors de l'epopeia de la Santa redempció d'una raça que a preu de la seva sang l'haurà alliberat de les injúries proferides pels qui no devien haver-la mai governada, no havent restat neutral o indiferent davant una lluita on estant en brega tots els valors espirituals de la moderna civilització, contra la vergonyosa autocràcia i kultura (amb K) dels imperis centrals».[16]

Aquest era l'estat d'esperit del catalanisme, en tombar cap a l'any 1918. Aquell serà l'últim any de la guerra. I també ha de ser l'any decisiu per a Catalunya. Pel Corpus, la portada de *Fortitut* recorda els fets de 1640 i els compara amb l'actualitat, i afirma «Irlanda, Bèlgica, Sèrbia, lluiten encara. Finlàndia i Polònia triomfen. Per què tu, Catalunya, rius oblidant»?[17]

Però la crisi econòmica derivada del final del *boom* de la Gran Guerra comporta l'inici de l'espiral de violència dels anys del pistolerisme. Aquesta situació d'enfrontament social tindrà molt a veure amb el final infructuós de la campanya autonomista.

Després de quatre anys llargs de guerra, una extenuada Alemanya, amb revoltes internes que acabaran amb l'abdicació del Kàiser i la proclamació de la República i sense un exèrcit de reserva travessant l'Atlàntic, com tenien els aliats, es veu obligada a demanar l'alto al foc. L'armistici es signarà al bosc de Compiègne i entrarà en vigor a les 11 del matí de l'11 de novembre de 1918. França, Anglaterra i els Estats Units celebren entusiàsticament la victòria, mentre el Kàiser fuig

La Riera, a l'indret de la Casa de la Ciutat (c.1915). Postal Fototípia Thomàs, Barcelona. MASMM. Arxiu d'Imatges. Col·lecció Francesc de P. Enrich i Regàs.

a l'exili i Hongria i la resta de nacions que conformaven l'imperi austríac proclamen la independència. A Catalunya també se celebra amb passió la victòria. Fins i tot a Mataró, el vespre de la victòria, es va formar a la Plaça Santa Anna una celebració bastant concorreguda, especialment d'obrers, que anaren en manifestació fins a l'Ajuntament, acompanyats de banderes catalanes i la banda municipal, que tocà La Marsellesa i els Segadors.

«Al arribar a la Casa de la Ciutat la comissió organitzadora feu entrega al senyor Batlle accidental per que fos tramès a tots els estats bel·ligerants, d'un missatge de felicitació per el principi de pau que significava el referit armistici ja que en el moment de firmar-se el mateix suspenia el vessament de sang».[18]

Pocs dies després, també es va celebrar un xampany d'honor en celebració de la victòria dels Aliats, al Teatre Clavé, on la Banda Municipal va executar els himnes de les nacions aliades corejades pel públic entusiasta. El cronista de *La Nau* que va viure la celebració al carrer, però, no s'està de fer un desig de victòria en clau interna.

«Com a nota final d'aquesta modesta ressenya, creu el cronista, que quan el Tractat de Pau mundial que sembla aproximar-se, sigui un fet, s'haurà obtingut també el reconeixement de l'autonomia de Catalunya, lo que farà que, l'alegria que dominarà en el cor dels catalans serà tan intensa que impulsats per l'amor que sentim envers la pàtria, improvisadament, espontàniament, ens acoplarem a l'entusiasta i sincera manifestació que festejarà el triomf definitiu dels drets i llibertats de tots els estats oprimits del món, a fi de que en lo successiu sia més possible i duradora la pau entre els homes».

Però, com sabem, cap d'aquells anhels que havia despertat la Gran Guerra es va complir i la primavera de les nacions no va passar per Catalunya. La política catalana, i de retruc la mataronina, iniciava una nova etapa, amb els primers triomfs municipals del catalanisme. Alhora, els increïbles guanys que va proporcionar el conflicte van permetre uns anys de riquesa, però amb la postguerra arribarien anys convulsos, marcats per la crisi econòmica i l'enfronament i la violència social. Tot plegat, no trigaria a desembocar en la dictadura de Primo de Rivera, l'any 1923.

Joan Safont i Plumed

NOTES:

1.- *Diario de Mataró y su Comarca*, 30 de juny de 1914.

2.- *Diario de Mataró y su Comarca*, 31 de juliol de 1914.

3.- *La Gaceta de Madrid*, 7 d'agost de 1914.

4.- FRANCESC CAMBÓ, «Espanya davant la Guerra Europea. Causes de la guerra. La neutralitat d'Espanya», *La Veu de Catalunya*, 20 d'agost de 1914.

5.- JOAQUIM CASAS I BUSQUETS, «El Cau Grillat, el seu temps i els seus homes», Pròleg a *Memòries del Cau Grillat (1916-1919): de la vida viscuda*, Mataró, Patronat Municipal de Cultura, Col·lecció Caps de bou, 1989.

6.- JOSEP ROIG (PVRE), «Deus non irridetur», *Lo Pensament Marià*, 1 d'octubre de 1914.

7.- J.G.P, «L'actualitat europea», *La Veu del Círcol. Periodic quinzenal del Círcol Catòlic d'Obrers de Mataró*, 15 d'agost de 1914.

8.- EMILI SALETA, «L'erro germanòfil», *Fortitut,* núm. 1, 5 de gener de 1917.

9.- *Diario de Mataró y su Comarca*, 13 d'agost de 1914.

10.- MONTSERRAT LLONCH I CASANOVAS, *El Género de punt a Catalunya i a Mataró: modernització i desenvolupament d'un sector industrial,* Mataró, Patronat Municipal de Cultura, Col·lecció Caps de bou, 1997. Pàg. 71.

11.- LLUÍS VILADEVALL I MATHEU, «La revolució russa: Nihil novum sub sole», *La Nau,* núm. 1, 26 de maig de 1917.

12.- «Una nova crisi de la llibertat», *La Nau,* núm. 6, 30 de juny de 1917.

13.- JOAN RAGUÉ, «El greu conflicte de la costa: L'exportació de patates», *La Nau,* núm. 1, 26 de maig de 1917.

14.- LLUÍS VILADEVALL I MATHEU, «La Catalunya del pervindre», *La Nau,* núm. 3, 9 de juny de 1917.

15.- LLUÍS VILADEVALL I MATHEU, «Sobre el bon camí: La tela de Penélope». *La Nau,* núm. 4, 16 de juny de 1917.

16.- SALUSTÍ FERRER, «A l'hora de la pau». *Fortitut,* núm. 6, 2 de juny de 1917.

17.- *Fortitut,* núm. 20, 1 de juny de 1918.

18.- «Camí de la pau», *La Nau*, núm. 74, 23 de novembre de 1918.

RECURSOS

Rafael Soler i Fonrodona, recentment traspassat, a més de membre de l'Equip del Museu Arxiu, va dur a terme una tasca pacient i constant d'investigació que tenim la sort de veure reflectida en els seus articles.

Publiquem tot seguit la seva bibliografia, amb l'afegit final de la llista de conferències que va pronunciar.

BIBLIOGRAFIA

1. ARTICLES A FULLS DEL MUSEU ARXIU DE SANTA MARIA

«Cronologia de la restauració de la capella dels Dolors, 1962-1978», núm. 1 (abril de 1978).

«Les relíquies de les Santes a Sant Cugat del Vallès», núm. 2 (juliol de 1978).

«Els ducs de Cardona i de Sogorb a Mataró, l'any 1626», núm. 9 (desembre de 1980).

«El llibre de la fundació del convent de carmelites descalços de Sant Josep de Mataró», núm. 14 (juliol de 1982).

«Els museus surten com bolets. El Seminari del Premi Europeu al Museu de l'Any», núm. 21 (desembre de 1984).

«Les capelletes dels carrers de Mataró», núm. 22 (abril de 1985).

«Alguns aspectes de la religiositat del Barroc», núm. 23 (juliol de 1985).

«Les marques o punxons dels argenters del col·legi de Mataró (1772-1838)», núm. 34 (abril de 1989).

«La capella del Sagrament de Santa Maria de Mataró - 1889», núm. 35 (juliol de 1989).

«El retaule de Sant Nicolau a Santa Maria de Mataró», núm. 36 (gener de 1990).

«La venerable Congregació dels Dolors de la parròquia de Santa Maria de Mataró», núm. 38 (octubre de 1990).

«El contracte per la construcció de l'església de Sant Vicenç de Montalt», núm. 40 (abril de 1991).

«Trenta anys de la vida de l'església a Mataró (1962-1992)», núm. 47 (octubre de 1993).

«Antoni Riera (1610-1676), un constructor de retaules desconegut», núm. 50 (octubre de 1994).

«Oloron-Sainte Marie, la Iluro del Béarn, a França», núm. 52 (abril de 1995).

«Els Llobet, constructors de retaules al segle XVII», núm. 53 (octubre de 1995).

«La planta de la catedral romànica de Vic», núm. 54 (gener de 1996). [Conjuntament amb Lluís Adan i Ferrer].

«El retaule major de Santa Maria de Mataró, 1767-1783», núm. 54 (gener de 1996). [Conjuntament amb Lluís Adan i Ferrer].

«Jaume Vendrell, fuster, escultor i arquitecte al segle XVII», núm. 56 (octubre de 1996).

«Els Marquès, luthiers mataronins (segle XVIII)», núm. 57 (gener de 1997).

«La capella de Sant Marc i Santa Llúcia a l'església de Santa Maria», núm. 58 (abril de 1997).

«La influència de l'escenografia teatral barroca en els espais sagrats. Uns exemples a Mataró», núm. 61 (abril de 1998).

«Les capelles de Sant Josep a la basílica de Santa Maria de Mataró», núm. 63 (gener de 1999).

«El mosaic de la capella del Sagrament de la basílica de Santa Maria de Mataró», núm. 68 (octubre de 2000).

«Jaume Fonrodona i Vila. La integració d'un "americano" a la vida del país», núm.70 (abril de 2001).

«La capella dels Dolors. Notes per a una cronologia documentada de la seva construcció i decoració», núm. 72 (gener de 2002). [Conjuntament amb Lluís Adan i Ferrer].

«Els Moreu de Mataró», núm. 74 (octubre de 2002).

«Joaquim Cassadó i Valls i els seus fills Agustí i Gaspar Cassadó i Moreu: "Els músics Cassadó"», núm. 76 (abril de 2003).

«Un ritual del segle XVIII de la processó dels Dolors», núm. 79 (abril de 2004).

«Dos mataronins entre els pioners de l'aviació civil catalana», núm. 80 (octubre de 2004).

«La llàntia de la capella dels Dolors», núm. 82 (abril de 2005).

«El baró de Maldà i la capella dels Dolors de Santa Maria de Mataró», núm. 85 (abril de 2006).

«Monner contra Camín. Una irada protesta», núm. 88 (abril de 2007).

«La Basílica de Santa Maria de Mataró en el record», núm. 92 (octubre de 2008).

«Joan-Carles Panyó (Mataró 1775-Olot 1840). Un important pintor i pedagog», núm. 95 (octubre de 2009).

«Una obra de Joan-Carles Panyó a Mataró», núm. 97 (abril de 2010).

«Tres pintures del segle XVII a Mataró, obra de Pere Cuquet», núm. 102 (gener de 2012).

«Joan Vila, escultor de Mataró», núm. 104 (octubre de 2012).

«El sostre del cambril o sala de juntes de la capella dels Dolors de Santa Maria de Mataró», núm. 108 (gener de 2014).

2. COMUNICACIONS A LES SESSIONS D'ESTUDIS MATARONINS

«Un capítol de la petita història de la capella dels Dolors. Francesc Camín i Bonet, monjo de Poblet i corrector dels Dolors (1785-1854)», I Sessió (1984).

«Les capelles del Sagrament de Santa Maria. Segles XVI-XX», IV Sessió (1987).

«Notes a la iconografia del retaule Roser de Santa Maria de Mataró», V Sessió (1988).

«Notes sobre la procedència mataronina d'unes teles de Viladomat», VII Sessió (1990).

«Notes sobre la iconografia del retaule del Roser de la basílica de Santa Maria de Mataró», XV Sessió (1998).

3. ALTRES ARTICLES I ESCRITS

«El terno de las Santas», dins "Fiesta de las Santas". Publicidad Fermalli. Mataró,1970.

«Parroquia de las Santas. La primera y única iglesia dedicada a nuestras Santas patronas», dins. "Fiesta de las Santas". Publicidad Fermalli. Mataró, 1973.

«Els sants del carrer». El Maresme núm. 143 2a època (novembre de 1980).

«Museu Comarcal del Maresme – Mataró», dins "Les Santes, Festa Major de Mataró". Publicitat Fermalli. Mataró, 1983. (Conjuntament amb Carme Miquel, M.dels Àngels Soler i Carles Marfà).

«La capella de les Santes Juliana i Semproniana». Administració de les Santes i Museu Arxiu de Santa Maria. Mataró,1987.

«Els religiosos de Mataró». Crit i veu, Informatiu cristià de Mataró i Argentona núm. 47 (juny de 1989).

«La Secció Santes del Museu Arxiu de Santa Maria», Mataroescrit, núm. 41 (agost de1989).

«Els àngels músics de Viladomat», Mataroescrit, núm. 54 (novembre de 1990).

«La Missa de Glòria de Mn. Blanch en les celebracions festives de la solemnitat de les santes Juliana i Semproniana, patrones de Mataró», dins "150 anys de la Missa de Mn. Blanch, una partitura viva". Administració de les Santes. Mataró, 1998.

4. CONFERÈNCIES

«La capella dels Dolors de Mataró i el pintor Antoni Viladomat», conjuntament amb Lluís Adan i Ferrer. Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona (23 octubre de 1991).

«Notes històriques de l'església de Mataró i la seva congregació». Capella dels Dolors de Badalona (27 març de 1992).

«La llegenda àuria en la pintura i escultura religiosa de Santa Maria». Museu Arxiu de Santa Maria (18 de maig de 1993, Dia Internacional dels Museus).

«Records de Santa Maria d'abans de la Guerra». Museu Arxiu de Santa Maria (6 de novembre de 2008).

DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

Plaça Xica (c. 1900) Postal La Industrial Fotográfica - Valencia. MASMM. Arxiu d'imatges. Col·lecció de Francesc de P. Enrich i Regàs.

Plaça Xica (1902). MASMM. Arxiu d'imatges. Àlbum *Mataró y sus alrededores.*

Plaça Xica (1920). MASMM. Arxiu d'Imatges. Col·lecció Arnau.

Plaça de la Peixateria (1902). MASMM. Arxiu d'imatges. Àlbum *Mataró y sus alrededores.*

Les Escaletes (1975). MASMM. Arxiu d'imatges. Col·lecció Arnau.

La Peixateria (1975). MASMM. Arxiu d'imatges. Col·lecció Arnau.

La Peixateria (1975). MASMM. Arxiu d'imatges. Col·lecció Arnau.

Interior de la Peixateria amb els taulells (c.1970). MASMM. Arxiu d'imatges. Foto Enric Quintana.

MUSEU ARXIU DE SANTA MARIA
Centre d'Estudis Locals de Mataró

Col·labora:

Ajuntament de Mataró
Institut Municipal d'Acció Cultural

Amb el suport de:

INSTITUT RAMON MUNTANER
Fundació privada dels Centres d'Estudis de Parla Catalana